

מועד קיץ

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: קיץ תשפ"א, 2021
מספר השאלון: 75281
נספחים: נספח 1 — מאמרים
נספח 2 — דף עזר לנבחן

שים לב: בבחינה זו יש הנחיות מיוחדות.
יש לענות על השאלות על פי הנחיות אלה.

עברית: הבנה, הבעה ולשון

לבתי ספר עצמאיים

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שלוש שעות.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני חלקים.
— חלק ראשון —	הבנה והבעה
— חלק שני —	לשון
פרק א: שם המספר, אותיות השימוש ומילות היחס	
פרק ב: תחביר	
פרק ג: מערכת הצורות	
יש לבחור באחד הפרקים	
— סך הכול —	100 נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: דף עזר לנבחן (נספח 2).
- ד. הוראה מיוחדת: יש לענות על השאלות בגוף שאלון זה לפי ההוראות.

שים לב: בסוף הבחינה מצורפים דפי טיוטה לשימושך. אין להוסיף דפים אחרים למחברת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"א, מס' 75281 + נספחים

חלק ראשון — הבנה והבעה (50 נקודות)

קרא את המאמרים א-ג שבנספח 1 המצורף, וענה על כל השאלות 1-5 שלפניך.

הקפד על כתב ברור, על כתיב נכון, על כללי הדקדוק ועל פיסוק הגיוני.

1. במאמר א ובמאמר ב מצוטטים דברי רבן שמעון בן גמליאל (רשב"ג):
 "כל ימיי גדלתי בין החכמים, ולא מצאתי לגוף טוב אלא שתיקה" (אבות א, יז).
 הסבר מה כל אחד מן הכותבים (של מאמר א ושל מאמר ב) מסיק מדברי רשב"ג. (4 נקודות)

2. מאמר ג עוסק בנושא השתיקה מנקודת מבט שונה מזו שבמאמרים א-ב.
 א. כתוב מהי נקודת המבט של מאמר ג, ומהי נקודת המבט של שני המאמרים האחרים. (3 נקודות)

- ב. (1) הוכח כל אחת מן הקביעות שקבעת בסעיף א באמצעות ראיה מן התוכן של המאמרים
 (ראיה אחת מכל מאמר).

- (2) הבא הוכחה לכל אחת מן הקביעות שקבעת בסעיף א מ"תעודת הזהות" של כל מאמר.

(6 נקודות)

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"א, מס' 75281 + נספחים

3. א. פתגם עממי אומר: "לִמֹּד את בנך לשתוק. לדבר הוא ילמד בעצמו במהרה".
העתק מדברי מרטין (מאמר ג) משפט המביע רעיון דומה. (3 נקודות)

ב. לפניך קטע מדברים של הרב פנחס פרידמן.

"כי אם החרש תחרישי בעת הזאת' (אסתר ד, יד) – מרדכי השיג ברוח קודשו כי עכשיו הגיע הזמן לדבר...
כלומר בעת הזאת אסור לך לתפוס בפלך השתיקה...".

(על פי הרב פנחס פרידמן, "הלקח הנשגב ממרדכי ואסתר להשתמש... בכח השתיקה ובכח הדיבור!")

הרעיון בקטע זה בא לידי ביטוי גם במאמר א.

כתוב את הרעיון המשותף לקטע ולמאמר א, והעתק מן המאמר את המשפט המבטא רעיון זה. (4 נקודות)

4. א. הכותב של מאמר ג רוצה להפריך טענה רווחת.
כתוב מהי הטענה הרווחת שהכותב רוצה להפריך. (4 נקודות)

ב. (1) נסח את הטענה המרכזית של כותב מאמר ג.

(2) הבא מן המאמר נימוק אחד שהכותב מביא להצדקת טענתו.

(6 נקודות)

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"א, מס' 75281 + נספחים

Lined writing area with horizontal lines for text entry.

לא לכתוב באזור זה

لا تكتب في هذه المنطقة

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"א, מס' 75281 + נספחים

חלק שני – לשון (50 נקודות)

בחלק זה שלושה פרקים. עליך לענות על שני פרקים: על פרק א – חובה, ועל אחד מן הפרקים ב-ג.

פרק א: שם המספר ואותיות השימוש – חובה (10 נקודות)

בפרק זה ענה על שאלה 6.

6. א. במשפטים שלפניך כתוב במילים את המספרים המודגשים. אין צורך לנקד.

(1) השתיקה והדיבור הם **2** כוחות שניתנו לאדם, ועליו לבחור בשום שכל מתי להשתמש בכוחות אלה.

(2) בגיליון מספר **65** של כתב העת, שהוא הגיליון ה-**12** שיצא לאור בשנה הזאת, התפרסם מאמר בנושא השתיקה.

(3) המשמעות של הפתגם "מילה בסלע" – משתוקא בתרין" היא שערכה של השתיקה הוא פי **2** מערכו של הדיבור.

(4) במחקר שנערך בארצות הברית נבדקו **396** נשים וגברים.

באמצעות מכשיר הקלטה שהוצמד לגופם נספרו המילים שנאמרו. נמצא שאדם אמר במוצא כ- **16,000** מילים ביום. הגברים אמרו במוצא

546 מילים פחות ממספר המילים שאמרו הנשים ביום.

ב. במשפטים שלפניך הקף את הצורה הנכונה של שם המספר מבין האפשרויות הנתונות.

(1) בַּשְׁלוֹשׁ / בְּשִׁלְשֵׁת / בְּשִׁלְשֵׁת החדרים הסגורים בספרייה יש לשמור על שקט.

(2) כשהיה יהודה בן אַחַת עֶשְׂרֵה / אַחַד עָשָׂר, הוא קיבל על עצמו ללמוד בכל יום

חֲמִשׁ / חֲמִשָּׁה / חֲמִשֵּׁת סעיפים בספר "שמירת הלשון".

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"א, מס' 75281 + נספחים

لا تكتب في هذه المنطقة

לפניך שני פרקים: פרק ב – תחביר, פרק ג – מערכת הצורות.
 בחר בפרק שלמדת: בפרק ב – תחביר או בפרק ג – מערכת הצורות.
 בפרק שבחרת ענה על השאלות לפי ההוראות.

ציין את שם הפרק שבחרת: _____

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"א, מס' 75281 + נספחים

פרק ב: תחביר (40 נקודות)

בפרק זה חמש שאלות, 7-11 (לכל שאלה – 12 נקודות).

שים לב: תוכל לענות, באופן מלא או חלקי, על כל השאלות בפרק זה, אך מספר הנקודות שתוכל לצבור בפרק לא יעלה על 40 נקודות.

7. לפניך שלושה משפטים.

I. אדם מתקשה להבליג בשעה שאחרים מחרפים אותו. _____

II. שתיקתו של אדם שאינו משיב למחרפיו, אף על פי שהוא מסוגל לענות, היא ביטוי של אמונה ואהבת ה'.

III. אהבת ה' מרוממת אותו מעל פני הנגיעות הקטנוניות, לכן הוא שותק למרות העלבונות. _____

א. ציין ליד כל משפט את הסוג התחבירי שלו.

ב. • אם קבעת שהמשפט הוא מורכב – **תחם** את כל הפסוקיות שבו, וציין מעל כל פסוקית את התפקיד התחבירי שלה.

• אם קבעת שהמשפט הוא משפט איחוי – **תחם** את איבריו.

ג. העתק ממשפט II את כל הנשואים שבו. ציין את הסוג של כל אחד מן הנשואים שהעתקת.

לא לכתוב באזור זה

لا تكتب في هذه المنطقة

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"א, מס' 75281 + נספחים

8. א. לפניך שני משפטים ובהם חלקים כוללים.

I. שתיקה דוממת כשתיקתו של אהרן היא לא רק הימנעות מתגובה אלא אף הבעת כניעה לרצון ההשגחה העליונה, קבלת רצון ה'.

II. כוחה של מילה נכלל במושג הרחב של "אונאת דברים", כלומר גרימת צער נפשי לזולת על ידי מילים קשות או פוגעניות.

(1) ציין את הסוג התחבירי המשותף לשני המשפטים. _____

(2) ציין את התפקיד התחבירי של החלקים הכוללים בכל אחד מן המשפטים.

התפקיד התחבירי במשפט I: _____

התפקיד התחבירי במשפט II: _____

(3) ציין את הקשר הלוגי שבחלק הכולל במשפט I. _____

ציין את הקשר הלוגי שבחלק הכולל במשפט II. _____

(4) הסבר מדוע סומן פסיק במשפט I (לפני המילים "קבלת רצון ה'") ובמשפט II (לפני המילים "כלומר גרימת צער...").

ב. לפניך משפט.

ההכרה בכוחה של המילה המדוברת היא המפתח להבנה ששתיקה נחוצה שהרי היא מסוגלת לחרוץ גורלות.

(1) קבע את סוגו התחבירי של המשפט. _____

(2) המילה "היא" מופיעה פעמיים במשפט ומודגשת בקו.

ציין מעל כל מילה המודגשת בקו את תפקידה התחבירי.

(3) לפניך שתי מילים מן המשפט: מדוברת, מסוגלת.

כתוב מעל כל אחת מהן את חלק הדיבור שלה (לא את התפקיד התחבירי).

لا تكتب في هذه المنطقة

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"א, מס' 75281 + נספחים

9. א. לפניך חמישה משפטים.

חבר אותם לקטע לכיד ומקושב. השתמש במילות קישור מתאימות, והשמט מילים לפי הצורך.

- (1) הדיבור הוא אמצעי טבעי ונוח.
- (2) הדיבור מסוגל ליצור תקשורת בין-אישית טובה.
- (3) תקשורת טובה מקטינה את כמות החיכוכים והאי-הבנות.
- (4) באמצעות הדיבור אפשר להבין רצונות וכוונות של אנשים.
- (5) לא מכל דיבור נוצרת תקשורת מיטבית אלא רק מדיבור נינוח ומפורש.

ב. לפניך קטע שעוסק במקרים שבהם השתיקה עלולה להזיק.

כתוב על פי הקטע שלושה משפטים פשוטים שהנושא התחבירי של כל אחד מהם הוא "שתיקה".

על כל אחד מן המשפטים לבטא חיסרון של השתיקה.

לשתיקה יש יתרונות רבים, אך עלולים להיות לה גם צדדים שליליים: מי שמשתמש בשתיקה כדי להעניש אדם אחר עושה בה שימוש פוגעני. אדם שנמנע מלהוכיח את הזולת אף על פי שתוכחה כזאת נדרשת, עושה זאת לפעמים מטעמי נוחות אישית ולא מרצון טוב. יש פעמים שאנו נתקלים בעוול, אבל מעדיפים לשתוק ולהתעלם מעושי העוול כדי לא להתעמת איתם. התנהגות כזאת מחזקת את עושי העוול, שהרי אילו היינו מוחים נגדם, הם לא היו מעיזים לפגוע.

1. _____

2. _____

3. _____

לא לכתוב באזור זה

لا تكتب في هذه المنطقة

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"א, מס' 75281 + נספחים

10. א. לפניך קטע שהפסיקים שבו ממוספרים. שניים מן הפסיקים סומנו שלא על פי הכללים.

המילה היא אחד מכלי העזר בתקשורת בין בני אדם. אין ספק⁽¹⁾, בכוחו של הדיבור להשפיע על הדובר ועל השומעים באופן ניכר – לטוב וגם לרע.
בעבר דיברו כדי להביע משהו בעל ערך⁽²⁾, אולם כיום⁽³⁾, למגינת הלב⁽⁴⁾, הצורך של אנשים לדבר חשוב יותר מתוכן הדברים. לעיתים המילה הנאמרת עלולה לגרום נזק רב יותר מתועלת⁽⁵⁾. לכן, צריך לזעוק את הקריאה לשקט כשם ששוחרי הסביבה זועקים נגד זיהום האוויר. הרוצה לשפר את איכות חייו⁽⁶⁾, ואת ערכם ימעט בדיבורים.

העתק את מספרי הפסיקים שסומנו שלא על פי הכללים. _____

בחר באחד מן הפסיקים שהעתקת, העתק את מספרו, ונמק במונחים תחביריים מדוע הפיסוק שגוי.

ב. בקטע שבסעיף א מודגשים שני צירופים.

(1) כתוב את התפקיד התחבירי המשותף לצירופים אלה. _____

(2) כתוב מהו התפקיד הרטורי של כל אחד מן הצירופים המודגשים בקטע.

ג. לפניך שני משפטים, ובכל אחד מהם מילה מן השורש ה-פ-ך המודגשת בקו.

I. לעיתים פיסוק לא נכון של משפט הופך את משמעותו של המשפט.

II. דיבורו הכעסני נהפך למפוים ונעים.

(1) כתוב מעל כל אחת מן המילים המודגשות בקו את התפקיד התחבירי שלה במשפט.

(2) הִמַר כל אחת מן המילים המודגשות בקו במילה אחרת בלי לשנות את משמעות המשפט.

במשפט I: _____

במשפט II: _____

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"א, מס' 75281 + נספחים

11. א. לפניך חמישה משפטים, ובהם מודגשות בקו מילים. כתוב מעל כל אחת מן המילים המודגשות בקו את התפקיד התחבירי שלה במשפט.

I. חזרה על המילים של בן השיח אינה מעידה על הקשבה אמיתית.

II. אף פעם לא הצטערתי על מילים שלא אמרתי.

III. הגשר בין המדבר לשומע הוא המילים שהוא בוחר להשמיע.

IV. ללא מילים חמות יהיה השיח יבש וענייני.

V. לעולם אינן דומות מילים כתובות למילים הנאמרות בעל פה.

ב. לפניך קטע.

הפסיכולוגים מבחינים בין שני סוגי טיפוסים – השקטים והשתקנים. הטיפוסים השקטים הם מטבעם מופנמים ואוהבי שקט, והטיפוסים השתקנים הם בעלי קושי ביכולת הדיבור.

(1) בקטע מודגשת וי"ו החיבור פעמיים. כתוב בנוגע לכל אחת מהן בין אילו חלקים תחביריים וי"ו החיבור מחברת.

ואוהבי שקט

והטיפוסים השתקנים

(2) כתוב מילת קישור אחרת שתוכל להמיר את וי"ו החיבור בצירוף והטיפוסים השתקנים. שמור על הסוג התחבירי של המשפט.

ציין את הקשר הלוגי שמילת הקישור מבטאת.

מילת הקישור: _____ הקשר הלוגי: _____

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"א, מס' 75281 + נספחים

פרק ג: מערכת הצורות (40 נקודות)

בפרק זה חמש שאלות, 12-16 (לכל שאלה – 12 נקודות).

שים לב: תוכל לענות, באופן מלא או חלקי, על כל השאלות בפרק זה, אך מספר הנקודות שתוכל לצבור בפרק לא יעלה על 40 נקודות.

12. א. לפניך משפט ובו מילים מודגשות.

כאשר מקשיבים לזולת מעניקים לו תחושה ש**מתר** לו לחשוף את עצמו, וש**מוכּנֵים** להקשיב לו, **להבין** אותו ו**להכיל** אותו.

(1) מבין המילים המודגשות העתק את המילה **היוצאת דופן בגזרתה**. ציין את גזרתה ואת הגזרה המשותפת לשאר המילים המודגשות.

המילה היוצאת דופן: _____ הגזרה שלה: _____
 הגזרה המשותפת למילים האחרות: _____

- (2)
- כתוב מן השורש של הפועל **מוכּנֵים** פועל בהווה, יחיד, בבניין **התפעל**.
 - כתוב מן השורש של הפועל **מתר** פועל בעתיד, מדבר, בבניין **הפעיל**.
 - כתוב מן השורש של שם הפועל **להבין** צורת בינוני, יחיד, בבניין **נפעל**.
 - כתוב מן השורש של שם הפועל **להכיל** שם עצם שאינו שם פעולה.

ב. כשאנשים רוצים להודות על דבר כלשהו, יש הטועים ואומרים "**להוקיר תודה**" במקום "**להכיר תודה**". הטעות נובעת מן הדמיון בצליל ומן המשמעות של הפועל "להוקיר".

(1) כתוב את השורש ואת שם הפעולה של כל אחד מן הפעלים המודגשים.

להוקיר שורש: _____ שם פעולה: _____
להכיר שורש: _____ שם פעולה: _____

(2) לפניך משפט ובו ביטוי מודגש.

"אני **אסיר תודה** לך על מאמצך".

- מהו השורש של המילה "אסיר" בביטוי "אסיר תודה"?
- המילה **אסיר** יכולה להיות גם משורש אחר.

— כתוב משפט שבו המילה "אסיר" תהיה מן השורש האחר.

— כתוב את השורש של המילה "אסיר" במשפט שכתבת.

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"א, מס' 75281 + נספחים

13. א. לפניך שני משפטים, ובכל אחד מהם פועל מודגש.

כתוב מתחת לכל משפט את השורש ואת הבניין של הפועל המודגש בו.

(1) הבחירה לשתוק **מונעת** כעס ומחלוקת.

השורש: _____ הבניין: _____

(2) לפעמים הבחירה לשתוק **מונעת** מכעס וממחלוקת.

השורש: _____ הבניין: _____

ב. לפניך רשימת מילים.

מְנוּעַ, **מְנוּעָה**, **תְּנוּעָה**, **נְעִינוּעַ**, **מוּעָן**, **הַתְנוּעָעוֹת**, **נְעִימָה**, **הַמְנוּעוֹת**
 (1) (2)

בטבלה שלפניך מייין את המילים לפי הכותרות של העמודות בטבלה.

את המילים הממוספרות העתק יחד עם מספרן.

מילים מן השורש של המילה מונעת	מילים מן השורש של המילה מונעת	מילים משורשים אחרים (ליד כל מילה ציין את השורש שלה)
		<u>השורש</u> <u>המילה</u>

לא לכתוב באזור זה

لا تكتب في هذه المنطقة

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"א, מס' 75281 + נספחים

14. א. לפניך קטע ובו מילים מודגשות.

פְּטָפוּט נחשב לנוהג מגונה, ואדם **פְּטָפֶטָן** אינו מוערך בדרך כלל, משום ש**פְּטָפֶטָנוּת** מזוהה עם קלות דעת, ומי שנסחף ל"**פְּטָפֶטָת**" נחשב חסר מעש, שטחי ומשועמם.

- (1) מבין המילים המודגשות **הקף** את המילה שנוצרה בדרך של בסיס וצורן סופי.
- (2) העתק את המילים המודגשות האחרות, וליד כל מילה שהעתקת ציין את המשקל שלה ואת משמעות המשקל.

ב. לפניך ארבעה משפטים, ובכל אחד מהם צמד מילים דומות.

- (1) בכל אחד מן המשפטים **הקף** את הצורה הנכונה המתאימה להקשר.
1. לפני שאתם אומרים משהו, **עֲצְרוּ / עֲצְרוּ** וחשבו!
 2. לשתיקה יש עוצמה. היא יכולה **לְעֵלוֹת / לְהֵעֵלוֹת** את האדם למדרגה רוחנית גבוהה.
 3. אם יגידו לי דברים פוגעים, אני **יַעֲדִיף / אַעֲדִיף** לשתוק ולא להגיב.
 4. לפעמים אנחנו **נוֹכְחִים / נוֹכְחִים** לדעת ששגינו.
- (2) את שם הפועל שלא הקפת במשפט 2 שבץ במשפט מתאים.

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"א, מס' 75281 + נספחים

15. א. לפניך חמישה שמות.

עֲתוּנָאִי, תוֹקְפָנוּת, טְכְנָאִי, הַשְׁגִּיּוֹת, רְעֵנְנוֹת

- (1) הקף את השמות שנוצרו בשני שלבים (שני צורנים סופיים).
- (2) ציין את הסוג המשותף של הצורנים הסופיים במילים שהקפת. _____
- (3) העתק מילה אחת מן המילים שהקפת, כתוב לידה את הצורנים שבה, וליד כל צורן כתוב את משמעותו.

(4) גם המילה מוקדנית נוצרה בשני שלבים.

- הסבר מדוע היא אינה יכולה להצטרף לקבוצת המילים שהקפת בתת-סעיף א (1).
- בתשובתך השתמש במונחים מתחום מערכת הצורות.

(5) המילה סודי היא דר-משמעית. הצורן הסופי יוצר את הדר-משמעות.

- כתוב את שתי האפשרויות: ציין את סוג הצורן הסופי ואת משמעות הצורן בכל אחת מן האפשרויות.

ב. לפניך ארבע מילים. שלוש מהן יכולות לשמש גם בתפקיד פועל וגם בתפקיד שם עצם.

מְרִיחָה, מְעִידָה, מְצִיָּאָה, מְסִירָה

- (1) הקף את המילה שאינה יכולה לשמש בשני התפקידים (פועל ושם עצם).
- (2) בחר באחת מן המילים שלא הקפת, וכתוב את השורש שלה בכל אחת מן האפשרויות.
המילה שבחרת: _____
השורש שלה כשהיא בתפקיד שם עצם: _____ השורש שלה כשהיא בתפקיד פועל: _____
- (3) כתוב את המשקל המשותף למילים כשהן בתפקיד שם עצם ואת משמעות המשקל.
המשקל: _____ המשמעות: _____
- (4) כתוב את הבניין המשותף למילים כשהן בתפקיד פועל. _____

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"א, מס' 75281 + נספחים

16. לפניך קטע, ובו צורות בינוני.

שתיקה יוצרת מקום פנוי לתכנים הלא מילוליים שהזולת מביע. כאשר ה"מקשיב" עסוק בדברים שבכוונתו להגיד,

הוא אינו מרוכז במסרים הלא מילוליים של הזולת.

- א. (1) הקף את כל צורות הבינוני שבקטע.
 (2) מעל כל מילה שהקפת, כתוב את חלק הדיבור שלה.
 (3) בחר באחת מן המילים שהקפת, ושבץ אותה במשפט שבו היא תשמש חלק דיבור אחר.

ב. "שתיקה יוצרת מקום פנוי".

לפניך צמדי מילים.

בכל אחד מן הצמדים הקף את המילה שנוצרה מאותה גזרה של המילה "פנוי".

- שְׁגִיָּאָה — פְּלִיָּאָה
- קָרִין — נִסְיִן
- מְצוּי — מְצוּי
- הַשְּׂרָאָה — הַכְּלָאָה

/בהמשך דפי טיוטה/

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
 אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך

נספח 1 – מאמרים

לפניך שלושה מאמרים.

קרא אותם, וענה על השאלות בשאלון המחברת המצורף.

מאמר א

אומנות השתיקה

מאת הרב משה רייס

- א רבן שמעון בן גמליאל (רשב"ג) היה אומר: "כל ימיי גדלתי בין החכמים, ולא מצאתי לגוף טוב אלא שתיקה" (אבות א, יז). רשב"ג, שהיה נשיא הסנהדרין, מעיד שדבריו נובעים משהייה ממושכת במחיצת חכמים. באמרה זו הוא מעמיד את דרישת השתיקה במרכז הדרישות המוסריות שעל אדם מישראל לתבוע מעצמו. זוהי מעין תמצית משנתו המוסרית.
- ב בשבח השתיקה ובגנות הדיבור הבלתי מבוקר דנים גם רבים מן הפוסקים שבספר משלי וכן אין-ספור אמרות של חז"ל. מהי הסכנה הגדולה בדיבור שגרמה לחכמי ישראל לדורותיהם לכפול כל כך הרבה פסוקים ודברי מוסר בשבח השתיקה?
- ג כאשר אדם מרבה לדבר, לא מן הנמנע שהוא יגלוש גם לדיבורים בלתי מבוקרים שחומרם רבה כגון לשון הרע, רכילות, הוצאת דיבה וכיו"ב. משום כך אין טוב לאדם אלא שיאחז בפלך השתיקה; כך יחסוך מעצמו כישלונות באיסורים אלה. רבנו יונה מוסיף כי דיבור ראוי הוא דיבור שיוצא לפועל רק לאחר חשיבה והתבוננות. אדם משכיל נוצר את שפתו ואינו מוציא דבר מפיו עד שהוא שוקלו היטב במאזני התבונה.
- ד "גַּם אֲוִיל מְחַרֵּשׁ חֶכֶם יַחֲשֵׁב אֵטֶם שְׁפָתָיו נְבוֹן" (משלי יז, כח). מקובל לפרש שגם הכסיל והאוויל, שמחרישים ושותקים, יכולים להיחשב חכמים כי טיפשותם אינה נודעת ברבים. אולם המאירי מסביר כי הקביעה שהאוויל המחריש יחשב לחכם – אין משמעותה שבטעות יחשבוהו הבריות לחכם, אלא שהוא אכן כזה. אולי בתחומים רבים הוא אינו נמנה עם הפיקחים והנבונים, אולם שתיקתו היא צעד של חוכמה, שכן לפחות בכך יימנע מטעויות ומשגיאות. בכל מקרה ריבוי דברים אינו מצביע על חוכמה יתרה.
- ה אכן חשיבות השתיקה גדולה, ובייחוד בשעת מריבה. "תנו רבנן: הנעלבין ואינן עולבים, שומעין חרפתן ואינן משיבין... עליהן הכתוב אומר (שופטים ה, לא): 'וְאֶהְיֶה כְּצִאת הַשֶּׁמֶשׁ בְּגִבְרָתוֹ' " (גיטין לו, ע"ב). לא קל לאדם לשתוק ולהבליג בשעה שמחרפים ומעליבים אותו. הצער שנגרם מהלבנת פנים קשה מייסורי גוף, והתגובה הטבעית של האדם על חירופים המוטחים כלפיו היא להשיב מנה אחת אפיים. אם בכל זאת האדם מחריש ואינו משיב, יש בכך ביטוי מופגן של אמונה ואהבת ה'. השתיקה במקרים כאלה מביעה את עומק ההכרה שאין ביד אדם להרע לזולתו אלא אם כן נגזר עליו משמיים. זוהי ההכרה שבאה לידי ביטוי בתגובתו של דוד המלך לאחר ששמעי בן גרא קיללו קללה נמרצת. דוד הבין שה' אמר לשמעי בן גרא לקלל אותו. ללמדנו שבמקום להפנות את הכעס כלפי המקלל או המבזה עדיף להפנות את המבט כלפי הקב"ה, בהבנה שהוא המכוון את כל צעדי האדם. אם אדם מסוגל להשיב למחרפיו, אך הוא נמנע מלעשות כן, משמע שדברים גדולים יותר מגידופיו של פלוני עומדים במרכז עולמו: אהבת ה' וההכרה שהכול ממנו מגדלות אותו ומרוממות אותו מעל כל ההתרחשויות הקטנוניות והפוגעניות.

* מעובד על פי הרב רייס, מ' (תשס"א). אומנות השתיקה, בניין עדי עד, עמ' 260-268.

ו יש גם שתיקה דוממת המבטאת אמונה עמוקה בהנהגת הבורא ובהשגחתו, כשתיקתו של אהרן לאחר מות שני בניו. שתיקה זו היא לא רק הימנעות מתגובה, אלא יש בה מעין הבעת כניעה לרצון ההשגחה העליונה. אדם שפגעה בו מידת הדין הוא כאוב ומיוסר, ואם במצב זה הוא אינו מקשה קושיות על הנהגת הקב"ה אלא שותק, הרי שתיקתו מעידה שהכאב הצורב שחוה הוא רצון הבורא, והוא כנברא מקבל את דינו באהבה. נמצא ששתיקה זו מבטאת אמונה אדירה בעוצמתה.

ז בעקבות ריבוי דברי השבח על השתיקה וההזהרות הרבות על הסיכונים שבדיבור, אדם עלול לגזור על עצמו שתיקה מוחלטת ולהימנע מכל סוג של התבטאות. חכמינו ז"ל ובעקבותיהם כל ספרי המוסר הורונו שלא זו הדרך. הקב"ה ברא באדם פה ולשון, ונטע בו את כושר הדיבור, לא כדי שהאדם יימנע מלהשתמש בהם, אלא כדי שהשימוש בהם ייעשה בצורה מבוקרת, וכל פעולתם תהיה רק במישור הטוב והישר.

ח רבנו יונה בביאורו לפסוק "שְׁמַחָה לְאִישׁ בְּמַעֲנֵה פִּי, וְדָבַר בְּעֵתוֹ מֵה טוֹב" (משלי טו, כג) מסביר שאף כי יש שמחה לאיש במענה פיו בדרך כלל, עליו להשתמש בכוח הדיבור רק כאשר הדברים הם בעיתם. השימוש הנכון בדיבור כשהוא בא על רקע השתיקה, הוא הנותן למילים את מעלתן הרמה ואת עוצמתן.

מאמר ב**עת לשתוק**

מאת הרב שמחה אלברג

א הדיבור הוא כוח אלוקי רב-עוצמה. "בְּדָבַר ה' שְׁמַיִם נִעְשׂוּ" (תהלים לג, ו) — במאמר פיו ברא ה' את העולם. לאדם, שנברא בצלם אלוקים, ניתנה יכולת הדיבור, ובכך באה לידי ביטוי עליונותו על כל הנבראים. באמצעות הדיבור האדם מביע את מחשבותיו ואת רצונותיו ומתקשר עם הזולת. למרות זאת לעיתים עולה מעלת השתיקה על מעלת הדיבור.

ב הצלת לוט מהשחתת סדום הייתה שכר שניתן לו משום ששתק ולא גילה ששרה אינה אחותו של אברהם אבינו. גם רחל קיבלה שכר על שתיקתה כשאביה מסר את אחותה לאה ליעקב. על אהרן נאמר: "וַיִּדַם אֶהָרֹן" (ויקרא י, ג), ועל שתיקתו זו בשעה הנוראה שבה נשרפו שני בניו הוא קיבל שכר. בזכות הכוח המיוחד לנצור את הפה גמלו להם משמיים על מעשיהם, והם קיבלו שכר על כך.

ג טוב לו לאדם שלפני שידבר יפעיל את כוח השתיקה, עד שיִדְמָה לאדם אילם. משה רבנו, בהיותו כבד פה, הגיע הודות לכך לגדולה הרוחנית הגבוהה ביותר. הביטוי "כבד פה" אינו מתאר מצב שלילי, אלא מצביע על המדרגה הרוחנית של משה. נאמר: "הָבֹוּ לֵה' בְּנֵי אֱלֹהִים" (תהלים כט, א). לפי הפשט, בני אלים הם בני חזקים. אולם חז"ל פירשו: בני אלים — בני אילמים, בני שיש להם מה להשיב למקום ובכל זאת הם אינם משיבים. דוגמה לכך היא התנהגותו של אברהם אבינו. כאשר הוא הצטווה לעקוד את בנו היה לו להשיב למקום: אתמול אמרת "כי ביצחק יקרא לך זרע", ועכשיו אתה אומר "קח נא את בנך... את יצחק... והעלהו שם לעֹלָה" (על פי ילקוט שמעוני), אבל אברהם שתק, ובכך הוכיח את רוממותו. אכן יש לשתיקה כוח לרומם אנשים למדרגות נישאות.

ד השתיקה היא האמצעי הטוב ביותר לשיכון מחלוקת מתלקחת. היא כזרם מים המכבה את אש המריבה ומפוגג אותה. לשתוק משמעו גם להבליג, לא להשיב על העלבונות הקשים ביותר. אדם השומע הרבה חרפות וביזיונות, מאזין לדיבורי לשון הרע המכוונים נגדו, שומע האשמות שווא, ובכל זאת הוא מחריש — עליו אומרים חז"ל: "הנעלבין ואינן עולבים, שומעין חרפתן ואין משיבין... עליהן הכתוב אומר (שופטים ה, לא): 'וַאֲהָבִיו כְּצֹאת הַשֶּׁמֶשׁ בְּגִבְרָתוֹ' " (גיטין לו, ע"ב). מהו למעשה הדמיון בין השומע חרפתו ואיננו משיב עליה, ובין השמש בגבורתה? על פי המדרש, הלבנה התלוננה לפני בורא עולם: "אין שני מלכים משמשים בכתר אחד", ואילו השמש שתקה ולא השיבה על תלונתה של הלבנה. בסופו של דבר נעשתה השמש ל"מאור הגדול" והלבנה ל"מאור הקטן" (על פי חולין ס, ע"ב), מכאן שהשותק מתעלה ויוצא נשכר.

ה נאמר במסכת אבות: "כל ימיי גדלתי בין החכמים, ולא מצאתי לגוף טוב אלא שתיקה" (אבות א, יז). לכאורה היה צריך לומר: "ולא מצאתי לנשמה טוב אלא שתיקה", מפני ששתיקה מגינה על הנשמה. כאשר שותקים — אין מדברים לשון הרע, כאשר שותקים — אין הפה זורה עלבונות וביזיונות כלפי הזולת, ולמה נכתב "לגוף"? מפני שיש זמנים שבהם השתיקה והאיפוק מצילים לא רק את הנשמה אלא גם את הגוף, שהרי כאשר פורצת מחלוקת עלולים להגיע גם לקטטות פיזיות ואפילו לשפיכות דמים. ומכאן לומדים כי אחת המשימות החשובות של האדם בעולם היא לעשות עצמו כאילם.

* מעובד על פי הרב אלברג, ש' (תשמ"ט). שתיקה — רפואה לחכמים ולטיפשים, אמרי שמחה א', עמ' תל"ט-תמ"ד.

מאמר ג**שפת הלב**מאת עוז מרטיין⁽¹⁾

- א כל שיחה בין שני אנשים מורכבת לא רק משיחה שכלית-מילולית, אלא גם משיחה רגשית המנוהלת באמצעים לא מילוליים. אנשים רבים סבורים שתקשורת מתאפשרת רק כאשר המשתתפים בשיחה יכולים להשמיע מסרים מילוליים זה באוזניו של זה. האמת היא שתקשורת מתאפשרת רק כאשר בני האדם מסוגלים להקשיב לדברים של בן שיחם. בלא הקשבה לא תהיה שיחה, לכל היותר תהיה זו מקהלת דיבור צורמנית וחסרת חן.
- ב יכולת ההקשבה למה שנאמר וגם למה שלא נאמר, מותנית בראש ובראשונה ביכולתו של השומע לשתוק ולאפשר לזולת ולעצמו לחוות קשר בדרך של שתיקה. השתיקה היא אמצעי עיקרי וכלי מצוין שדרכו אפשר להקשיב לרגשות של הזולת.
- ג מנייתוח שיחות אקראיות בין בני אדם אפשר לגלות כי בדרך כלל שני הצדדים אכן מכבדים זה את זה בהפסקות שתיקה קצרות, ובהן הם מאפשרים לזולת להשמיע את דברו. אולם בדרך כלל שתיקות אלה מוגבלות מאוד באורכן. כל אחד מבני השיח ממחר להשמיע את תגובתו, מפני שהוא קצר רוח או מפני שהוא חש צורך למלא את תפקידו כ"חכם", "חזק", "בקי"א וכדומה. תגובות מהירות אלה מפריעות לזולת להביע את המחשבות, הכעסים, העייפות והיאוש שלו.
- ד שתיקה יוצרת "מקום פנוי" עבור התכנים העמוקים והלא מילוליים שהזולת מביע. כאשר ה"מקשיב" עסוק בדיבור – מוחו אינו פנוי לזולת, משום שהוא עסוק בעצמו ובתכנון המילים שלו. ואילו כאשר הוא שותק ומקשיב, הוא מסוגל לפנות מקום בתוכו ולקלוט היטב את דברי הזולת.
- ה כאשר שותקים ומקשיבים לזולת מעניקים לו כבוד, חשיבות, זמן לארגן את מחשבותיו, ובעיקר נותנים לו קיום ומרחב מחיה: מקום שבו מותר לו לחשוף את עצמו ולבטא את עצמו, מקום שבו מוכנים להקשיב לו, להבין אותו ולהכיל אותו. מכאן משתמע ששתיקה, הקשבה ותשומת לב להבעות הרגשיות והגופניות משפרות את איכות הקשר יותר ממספר המילים הנאמרות.
- ו ההקשבה היא מלאכה מורכבת וחשובה אף יותר מאומנות הביטוי והדיבור, אלא שהאחרונה מוכרת ונחשבת חיונית, ואנו מוכרחים ללמוד אותה בגיל מוקדם ככל האפשר, ואילו הראשונה – מוזנחת במידה רבה, וחבל. האומנות הנפלאה של הקשבה דרך שתיקה אינה הרגל מולד, אבל בעזרת תרגול ורצון אפשר לרכוש אותה.
- ז תקשורת טובה היא אפוא תקשורת שיש בה יכולות מנוגדות – יכולת דיבור טובה וכישרון נאום, לצד יכולת שתיקה, יכולת להיות לעיתים "רואה ואינו נראה". היא גם שילוב של יכולת להעביר מסר לבן השיח עם היכולת להכיל את המסרים המילוליים והלא מילוליים שלו.

* מעובד על פי מרטיין, ע' (תשס"ח). שפת הלב. קשר של השפעה, עמ' 53-57.
 (1) ד"ר עוז מרטיין הוא רופא, פסיכולוג, מרצה ומחבר ספרים בתחום הפסיכולוגיה.

נספח 2 – דף עזר לנבחן

טבלת התנועות

התנועות הקטנות	התנועות הגדולות	התנועות החטופות
a	פתח	קמץ
e	סגול	חטף סגול
i	חיריק חסר	חיריק מלא
o	קמץ קטן	חולם חסר
u	קובוץ	חולם מלא
		שורוק

טבלת הגופים

גוף ראשון	גוף שני	גוף שלישי	
מדבר	נוכח	נסתר	יחיד
מדברת	נוכחת	נסתרת	יחידה
מדברים	נוכחים	נסתרים	רבים
מדברות	נוכחות	נסתרות	רבות

חלקי הדיבור: שם עצם, שם תואר, פועל (שם פועל), תואר הפועל, מילת יחס, מילת קישור

תחביר

דרכי ההבעה במשפט: משפט חיווי, משפט ציווי, משפט שאלה

סוגי המשפטים: משפט פשוט, משפט מורכב, משפט איחוי (מאוחד/מחובר)

סוגי הנשואים: נשוא פועלי (לרבות נשוא מורחב), נשוא שמני, נשוא קיומי (דמוי פועל: יש, אין)

התפקידים התחביריים במשפט: נושא, נשוא, אוגד, מושא, תיאור, לוואי, תמורה

סוגי התיאורים ופסוקיות התיאור: מקום, זמן, סיבה, תכלית, אופן, מצב, תנאי, ויתור

החלקים הבלתי תלויים במשפט: הסגר, פנייה, קריאה

מבני משפט מיוחדים: נושא סתמי, חלק ייחוד, חלק כולל

קשרים לוגיים: ריבוי והוספה, צמצום, השוואה, ברירה, הדגמה, זמן, סיבה ותוצאה, תכלית, ניגוד, ויתור, תנאי

תורת הצורות

בנייני הפועל:

קל-פעל (פעל), נפעל (נפעל), הפעיל (הפעיל), הפעל (הופעל), פעל (פיעל), פעל (פועל), התפעל (התפעל)

גזרות הפועל והשם:

גזרת השלמים, גזרת המרובעים

גזרות החסרים (העלולים): חסרי פ"נ (חפ"ן), חסרי פי"צ (חפי"ץ), חסרי פ"י (חפ"י)

גזרות הנחים: נחי פ"א (נפ"א), נחי פ"י/ו (נפ"י/ו), נחי ל"י/ה (נל"י/ה), נחי ל"א (נל"א), נחי ע"ו/י (נע"ו/י)

גזרת הכפולים (ע"ע)

דרכי תצורת המילים:

גזירה מסורגת: שורש ומשקל

גזירה קווית: בסיס וצורן, הלחם בסיסים, ראשי תיבות (נוטריקון)

סוגי צורנים: צורן גזירה, צורן נטייה

סוג הבחינה: בגרות
 מועד הבחינה: קיץ תשפ"ב, 2022
 מספר השאלון: 75281
 נספחים: נספח 1 – מאמרים
 נספח 2 – דף עזר

מדינת ישראל
 משרד החינוך

עברית: הבנה, הבעה ולשון

לבתי ספר עצמאיים

הוראות

- א. משך הבחינה: שלוש שעות.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני חלקים.
50 נקודות –	חלק ראשון – הבנה והבעה	
50 נקודות –	חלק שני – לשון	
פרק א: שם המספר, אותיות השימוש ומילות היחס		
פרק ב: תחביר		
פרק ג: מערכת הצורות		
יש לבחור באחד הפרקים		
100 נקודות –	סך הכול	
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: דף עזר (נספח 2).
- ד. הוראה מיוחדת: יש לענות על השאלות בגוף שאלון זה לפי ההוראות.

שימו לב: בסוף הבחינה מצורפים דפי טיוטה. אין להוסיף דפים אחרים למחברת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ב, מס' 75281 + נספחים

חלק ראשון – הבנה והבעה (50 נקודות)

קראו את מאמרים א-ג שבנספח 1 המצורף, וענו על כל השאלות 1-5 שלפניכם.

הקפידו על כתב ברור, על כתיב נכון, על כללי הדקדוק ועל פיסוק הגיוני.

1. במאמר א הכותב מנהל מעין דר־שיח עם אחרים, ומתמודד עם טענה שהם עשויים לטעון.

א. כתבו את הטענה שהכותב מתמודד איתה. (3 נקודות)

ב. כותב המאמר מתנגד לטענה של האחרים ומביא הצדקות לעמדתו.

נסחו בלשונכם שתי הצדקות שהכותב מביא לעמדתו. (4 נקודות)

ג. כותב המאמר אינו מתנגד לחלוטין לטיעוני האחרים, ומקבל אותם במידה מסוימת.

כתבו שתי נקודות שבהן הכותב מקבל במידה מסוימת את טיעוני האחרים. (4 נקודות)

2. לפי הכותבים של מאמר א ומאמר ג, התבוננות באירועי העבר הכואבים עשויה להיות חיובית.

א. מהו התנאי לכך, לפי שני הכותבים? (3 נקודות)

ב. על פי מאמר ג, מהי מטרת־העל של ההתבוננות באירועי העבר? (3 נקודות)

3. כותב מאמר א מדגים את דבריו באמצעות דמותו של יוסף, וכותב מאמר ג באמצעות דמותו של קין.

יוסף וקין מסמלים בהתנהגותם אנשים שונים.

השוו בין יחסו של קין כלפי אירועים מכאיבים מן העבר ובין יחסו של יוסף לאירועים כאלה. (3 נקודות)

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ב, מס' 75281 + נספחים

4. לפניכם קטע המתאר אירוע מחיי בית הספר.

תלמידת כיתה י"ב פנתה ליועצת החינוכית בבית הספר וסיפרה לה שלפני כמה שנים, בהיותה בבית הספר היסודי, אחת המורות הענישה אותה במהלך השיעור על לא עוול בכפה. הדבר פגע בה מאוד, בייחוד בשל היותה תלמידה ממושמעת, עדינה וצייתנית. מאז בכל פעם שהיא נזכרת באירוע הזה עולים בה רגשות של כעס וכאב לב. קשה לה לשכוח את מה שקרה, והדבר משפיע על רגשותיה ועל הביטחון העצמי שלה בהווה.

א. על פי **מאמר ב**, כתבו דרך התמודדות שהיועצת עשויה להציע לתלמידה כדי לסייע לה. (2 נקודות)

ב. על פי **מאמר ב**, כתבו שתי סיבות לבחירה בדרך ההתמודדות הזאת. (4 נקודות)

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ב, מס' 75281 + נספחים

Lined writing area with horizontal lines.

لا تكتبوا في هذه المنطقة
لا تكتبوا في هذه المنطقة

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ב, מס' 75281 + נספחים

חלק שני – לשון (50 נקודות)

בחלק זה שלושה פרקים. יש לענות על שני פרקים: על פרק א – חובה, ועל אחד מן הפרקים ב-ג.

פרק א: שם המספר ואותיות השימוש – חובה (10 נקודות)

בפרק זה ענו על שאלות 6-7.

6. במשפטים שלפניכם כתבו במילים את המספרים המודגשים.

(1) עד סוף שנות התשעים של המאה הקודמת, **99** מכל מאה מחקרים בתחום

הפסיכולוגיה עסקו בנושאים כגון חרדה, דיכאון וכעס, ומחקרים מעטים עסקו באושר ושמחה. רק בתחילת המאה ה-**21** התרחב היקף המחקר הפסיכולוגי העוסק בגורמים לאושר ובדרכים להשיגו.

(2) על פי אחד המחקרים, אנשים שהקדישו זמן לכתוב "יומן תודה" **4** פעמים בשבוע ולתאר בו

מדוע הם מרגישים אסיירי תודה, העצימו את מידת האושר שלהם בתוך **3** שבועות בלבד.

(3) במחקר אחר נמצא כי אנשים עצובים היו מועדים פי **3** ללקות בשפעת לעומת אנשים שדיווחו שהם מאושרים.

(4) לפי הדוח השנתי של האו"ם, בשנה האחרונה דורגה ישראל במקום ה-**12** מבין

149 מדינות במדד האושר של האזרחים במדינה.

ב-**10** המקומות הראשונים רק מדינה אחת אינה ביבשת אירופה.

7. במשפט שלפניכם הקיפו את הצורה הנכונה מבין האפשרויות להגיית שם המספר ואותיות השימוש.

לפי אַחַד/אֶחָד המחקרים העוסקים בנושא האושר, כאשר עובדים שרויים במצב רוח טוב, הם יעילים

בְּשָׁנִים עָשָׂר / בְּשָׁנִים עֶשֶׂר / בְּשָׁתַיִם עֶשְׂרָה / בְּשָׁתַיִם עֶשְׂרָה אחוזים יותר מעובדים אחרים.

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ב, מס' 75281 + נספחים

לפניכם שני פרקים: פרק ב – תחביר, פרק ג – מערכת הצורות.
 בחרו בפרק שלמדתם: בפרק ב – תחביר **או** בפרק ג – מערכת הצורות.
 בפרק שבחרתם ענו על השאלות לפי ההוראות.

ציינו את שם הפרק שבחרתם: _____

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ב, מס' 75281 + נספחים

פרק ב: תחביר (40 נקודות)

בפרק זה ענו על ארבע מן השאלות 8-12 (לכל שאלה – 10 נקודות).

שימו לב: בכל שאלה שתבחרו, ענו על כל הסעיפים.

8. לפניכם קטע ובו משפטים ממוספרים (1)–(3).

(1) מי ששומר בליבו פגיעות מן העבר עלול לתפקד בהווה בחוסר שלוות נפש. (2) אנשים כאלה מייסרים את עצמם

בלי הרף במחשבות, בהרגשות קשות ובמועקות. (3) ככל שנצליח להשלים עם מה שאירע בעבר, כך יגדלו הסיכויים

שחיינו בהווה יהיו רגועים יותר.

א. קבעו את סוגו התחבירי של כל אחד מן המשפטים בקטע.

משפט (1) _____

משפט (2) _____

משפט (3) _____

ב. אם המשפט מורכב, תחמו את הפסוקית/פסוקיות מעל המשפט, וכתבו את תפקידן התחבירי.

אם המשפט מאוחה הקיפו את מילת החיבור, וכתבו מעליה את הקשר הלוגי שהיא מבטאת.

ג. בשניים מן המשפטים יש שם פועל. העתיקו את שמות הפועל, וציינו את התפקיד התחבירי המשותף להם.

שמות הפועל: _____

התפקיד התחבירי: _____

لا تكتبوا في هذه المنطقة

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ב, מס' 75281 + נספחים

9. לפניכם שלושה משפטים, ובכל אחד מהם יש תמורה.

I. אדם שבאופן קבוע מתבוסס במשקעי העבר: חוויות קשות ואירועים לא נעימים, ממשיך לחוות אותן שוב ושוב.

II. יחסים בלתי פתורים מן העבר שנשארו פתוחים מעוררים בנו בכל עת, ובייחוד בצומתי חיים מורכבים, את

התחושה שניכשל בכיבוש היעד.

III. ברוב המקרים רגשי נחיתות, חרדה וכאב מן העבר מתמעטים באמצעות שחזור העובדות ומתן פרשנות מחודשת

לעובדות אלה, דהיינו שינוי נקודת המבט עליהן.

א. בכל אחד מן המשפטים III-I הקיפו את התמורה.

ב. בכל אחד מן המשפטים III-I ציינו מעל המילה/המילים שהתמורה ממירה את התפקיד התחבירי שלה/שלהן.

ג. ציינו את סוג התמורה בכל אחד מן המשפטים.

I. _____

II. _____

III. _____

ד. לפניכם שני משפטים. המירו אותם למשפט אחד שיש בו תמורה.

(1) צערו של קין נבע ממניעים שליליים, ותוצאותיו היו הרסניות.

(2) צערו של קין נבע מן הפגיעה בגאותו.

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ב, מס' 75281 + נספחים

10. א. לפניכם קטע, ובו מילים המסומנות בקו.

התחושה הצורבת שנלווית לכישלונות עלולה לייאש אנשים. ייאוש זה מלווה אותם שנים רבות. אך לעיתים בוגרים שהתייאשו בצעירותם אינם מודעים כי הם צברו ידע וכוחות מתאימים כדי להיחלץ מן הייאוש.

פתבו ליד כל אחת מן המילים המודגשות את חלק הדיבור שלה, ואת תפקידה התחבירי בקטע.

	<u>חלק הדיבור</u>	<u>התפקיד התחבירי</u>
צורבת	_____	_____
נלווית	_____	_____
בוגרים	_____	_____
מתאימים	_____	_____

ב. לפניכם שני משפטים שיש בהם המבנה "אין... אלא...".

I. אין הטובה ניכרת אלא בחסרונה.

II. ההתעסקות בעבר אינה מועילה אלא אם כן היא נעשית מנוף לצמיחה בעתיד.

(1) נסחו מחדש את משפט I בלי להשתמש במבנה "אין... אלא...". שמרו על משמעות המשפט.

(2) מהו הקשר הלוגי במשפט II? _____

(3) ציינו את התפקיד התחבירי של המילים המסומנות בקו במשפטים I-II.

בחסרונה _____ נעשית _____

لا تكتبوا في هذه المنطقة

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ב, מס' 75281 + נספחים

11. א. לפניכם משפט.

כידוע, ניתנה לנו בחירה בנוגע לאופן ההתייחסות שלנו לאירועי העבר.

(1) העתיקו מן המשפט מילה שהתפקיד התחבירי שלה הוא הסגר. _____

(2) מהו תפקידו של ההסגר במשפט זה? _____

(3) כתבו את הסוג התחבירי של המשפט. _____

ב. לפניכם משפט, ובו מילת השאלה "מה" מסומנת פעמיים בקו.

מה היו הטעויות והמחדלים שלנו בעבר, ומה אנו יכולים לעשות למניעת חזרה על טעויות אלה בהווה?

(1) כתבו את הסוג התחבירי של המשפט. _____

(2) ציינו מעל כל מילה המסומנת בקו את התפקיד התחבירי שלה.

ג. לפניכם חמישה משפטים מורכבים ובהם המילה **כי**.

I. התפיסה **כי** משקעי העבר משפיעים על ההווה ועל העתיד מבטלת את יכולת הבחירה של האדם.

II. החוטא יכול לתקן את המעוות **כי** כל עוד נשמת אדם באפו דרך התשובה פתוחה לפניו. _____

III. נאמר מפי רבי ישראל בעל שם טוב **כי** האדם נמצא במקום שבו המחשבות שלו נמצאות. _____

IV. המחשבה המוטעית של רבים היא **כי** ההתעסקות בחוויות העבר מרפאת את המשקעים. _____

V. זכרו **כי** חשבון נפש שמותיר אותנו עם מסקנות שליליות אינו בריא. _____

(1) כתבו ליד כל משפט את התפקיד התחבירי של הפסוקית הפותחת במילה "**כי**".

(2) הקיפו את המספרים של המשפטים שיש בהם יותר מפסוקית אחת.

لا تكتبوا في هذه المنطقة

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ב, מס' 75281 + נספחים

12. א. לפניכם ארבעה משפטים. באחדים מהם יש חלק כולל.

I. לפעמים אנחנו מותירים קשיים מעברנו פתוחים מתוך תקווה כי הם יתרפאו ויפתרו מעצמם.

II. חוויות הילדות הולכות ומתעצמות משום שילדים אינם יכולים להבחין בין עיקר לטפל.

III. לא בגלל הילדות שלו אדם בוגר אינו יכול להצליח, ולא בגלל העבר שלו הוא חסר יכולת עשייה.

IV. התעסקות בעבר הגורמת לאדם תחושת תסכול אינה התרפקות אלא התבוססות.

(1) הקיפו את המספרים של המשפטים שיש בהם חלקים כוללים.

(2) מתחו קו מתחת לכל אחד מן החלקים הכוללים במשפטים שהקפתם, וציינו מעל כל אחד מהם את

התפקיד התחבירי שלו.

ב. לפניכם משפט מורכב.

אם אנחנו רוצים שאירועים כואבים מן העבר לא ילוו אותנו כל חיינו, אנחנו חייבים לתת פרשנות מחודשת

לאירועים אלה.

(1) תחמו את הפסוקיות במשפט, וציינו מעל כל פסוקית את התפקיד התחבירי שלה.

(2) המירו את המשפט למשפט בקשר לוגי של תכלית. השמיטו מילים לפי הצורך.

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ב, מס' 75281 + נספחים

פרק ג: מערכת הצורות (40 נקודות)

בפרק זה ענו על ארבע מן השאלות 13–17 (לכל שאלה – 10 נקודות).

שימו לב: בכל שאלה שתבחרו, ענו על כל הסעיפים.

13. א. לפניכם קטע ובו פעלים מודגשים.

לפני כמה שנים פורסם מחקר שהוכיח כי ככל שאנשים חושבים שהם עומדים לחוות סבל גדול יותר, הם מגיבים בעוצמה רבה יותר לגירוי המכאיב, ואילו אנשים שלא צפו רגשית לסבל עתידי ולא דמינו אותו, הצליחו להחליץ בקלות ממצבים קשים.

בטבלה שלפניכם השלימו את השורש ואת הבניין של כל פועל מודגש.

הפועל	השורש	הבניין
הוכיח		
לחוות		
מגיבים		
צפו		
דמינו		
להחליץ		

ב. לפניכם משפט ובו מיילים מודגשות.

ההתעסקות הבלתי פוסקת בחוויות העבר מתוך אשליה שבכך נוכל להביא לעצמנו מרפא אינה מביאה

תועלת.

(1) מן השורש של המילה אשליה כתבו פועל בבניין הפעיל, בינוני (הווה). _____

(2) מן השורש של המילה מרפא כתבו שם הנוטה על דרך גזרת ל"י. _____

(3) מן השורש של המילה תועלת כתבו פועל בבניין פיעל. _____

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ב, מס' 75281 + נספחים

14. א. לפניכם שישה משפטים ובהם פעלים מודגשים.

- קשיים מעברנו **נותרו** פתוחים ובלתי מטופלים.
- חשוב ש**נתיר** את סבך הרגשות הכואבים מן העבר כדי שנוכל להתקדם.
- מומחים **תרים** אחר פתרון לקשיים.
- אנו גוררים משאות **מיתרים** מן העבר.
- **מתר** לדבר על מה שקרה לנו בעבר, אבל לא לשקוע ברגשות אשמה.
- לעיתים אנחנו **מותירים** נושאים פתוחים מתוך תקווה שהם יפתרו מעצמם.

בטבלה שלפניכם מיינו את הפעלים המודגשים לפי השורשים.

כתבו בראש כל עמודה את השורש המשותף.

ב. לפניכם פעלים ובהם האות נו"ן.

הקיפו כל נו"ן שהיא מוספית, וציינו מעליה את התפקיד שלה.

נתיר, **נתרנו** (על רגל אחת), **מנמנם**, **נותרו**

ג. לפניכם שני משפטים ובהם פעלים מודגשים.

כתבו את שם הפועל של כל אחד מן הפעלים המודגשים.

(1) הילד אינו **מפנים** כיצד להבחין בין עיקר לטפל כפי שעושה מבוגר. _____

(2) את רוגזם הם **מפנים** כלפי אחרים. _____

لا تكتبوا في هذه المنطقة

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ב, מס' 75281 + נספחים

15. א. לפניכם משפטים ובהם מודגשות מילים המסתיימות ב־אות.

- אדם עלול להרגיש **נחות** בגלל אירועים קשים שחוה בעבר.
- הוא מקבע את משקעי העבר ומנציח את ה**מסִכנות** ואת חוסר האונים שלו.
- המחשבה שאי אפשר להשתחרר מחוויות כואבות מן העבר היא **טעות**.
- פיתוח **מודעות** עצמית אצל ילדים יכול לסייע להם להתגבר על חוויות לא נעימות שחוו.
- ממחקרים מתברר של**סלֶחנות** יש השפעה מיטיבה על האדם הסולח.
- עוגמת הנפש יוצרת רצון לתקן **עוונת** מן העבר.

(1) ה**קיפו** את המילים שבהן הסיומת אות אינה צורך גזירה סופי.

(2) העתיקו אחת מן המילים שיש בה צורך גזירה סופי, וכתבו את משמעות הצורך הסופי.

(3) העתיקו מבין המילים המודגשות שם פעולה בבניין פיעל.

ב. לעיתים שם הפעולה משמש גם שם עצם.

לפניכם שני משפטים ובהם המילה **זְכוּי**.

ה**קיפו** את המשפט שבו המילה **זְכוּי** משמשת שם פעולה.

(1) הלקוחה הציגה למוכרת את ה**זְכוּי** שבידה וקיבלה תמורתו ספר.

(2) השופטים החליטו פה אחד על **זְכוּי** הנאשם.

ג. לעיתים שם הפעולה אינו נוטה בבניין של הפעלים שאת פעולתם הוא מציין.

לפניכם שישה שמות פעולה.

פְרוֹשׁ, חֲרָטָה, הוֹבְלָה, אֶפּוֹק, כְּנִיעָה, עֲשִׂיה

(1) ה**קיפו** שלושה שמות פעולה שאינם בבניין של הפועל שאת פעולתו הם מציינים.

(2) כתבו מעל כל אחד משמות הפעולה שהקפתם את ה**בניין** שלו.

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ב, מס' 75281 + נספחים

16. א. לפניכם משפט.

היועץ הסביר לקהל שילדים חווים כל דבר בעוצמה, לכן גם מי שזכה לגדול בחממה אוהבת נושא עימו את זיכרון של חוויות ילדות מכאיבות.

הקיפו במשפט חמש מילים שהן צורות בינוני, וציינו מעל כל צורת בינוני שהקפתם את חלק הדיבור שלה במשפט.

ב. לפניכם שלושה משפטים, ובהם שמות תואר מודגשים.

- הצער העמוק שבא בעקבות כישלון הוא טבעי ולעיתים גם רצוי.
- ההתנהגות של קין היא דוגמה להתנהגות שכיחה של אנשים המאשימים אחרים במקום להסיק מסקנה אישית בנוגע לאחריותם.
- במקום לכעוס עדיף לתקן את המעוות באמצעות החלטה להינתקות מחלטת מחטאי העבר.

(1) מיינו בטבלה שלפניכם את שמות התואר המודגשים לפי דרך התצורה שלהם.

שמות תואר שנוצרו בדרך של בסיס וצורן גזירה סופי	שמות תואר שנוצרו בדרך של שורש ומשקל

(2) מבין שמות התואר שנוצרו בדרך של שורש ומשקל העתיקו את שמות התואר שנוצרו במשקלי הבינוני, וציינו ליד כל אחד מהם את הבניין שלו.

ג. לפניכם רשימת מילים: מצוי, ראוי, קלוי, חסוי

העתיקו את המילה היוצאת דופן מבחינת הגזרה. נמקו את בחירתכם במונחים לשוניים.

لا تكتبوا في هذه المنطقة

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ב, מס' 75281 + נספחים

17. א. לפניכם שלושה שמות במשקל קטלן: **בִּישׁוּן**, **חִישׁוּן**, **פִּישׁוּן**

ציינו את משמעות המשקל של כל אחד מן השמות.

_____ בִּישׁוּן
 _____ חִישׁוּן
 _____ פִּישׁוּן

ב. לפניכם משפט ובו מודגשים שני שמות עצם.

התועלתן רודף אחר תועלת אישית, וה**רברבן** אוהב להתגאות במעשיו.

- (1) • האם שתי המילים המודגשות נוצרו באותה דרך תצורה?
 • נמקו את תשובתכם במונחים לשוניים.

(2) לפניכם משפט.

היו שהסתייגו מן ההגבלות שהוטלו על הציבור בטענה ש**תועלתן** מוטלת בספק.

מהו סוג הצורן הסופי במילה **תועלתן** שבמשפט זה, ומהי משמעותו?

סוג הצורן: _____ משמעות הצורן: _____

ג. המונח התקני שנקבע באקדמיה ללשון העברית לכלי לקילוף ירקות הוא **מקלף**.

בציבור רווחת גם המילה **קולפן** הבנויה בדרך של בסיס וצורן סופי אָן כמו המילים פּוֹתֶחֶן, אוֹגְדָן, דוֹקְרָן.

(1) כתבו מה המשותף לבסיס של המילים **קולפן**, **פּוֹתֶחֶן**, **אוֹגְדָן**, **דוֹקְרָן**.

(2) דרך התצורה של המילה **מקלף** היא שורש ומשקל.

לפניכם רשימה של שמות עצם.

מוקש, מאורר, מבוף, מנוף, הליכון, גלאי (עשן)

הקיפו את המילים שדרך התצורה שלהן היא שורש ומשקל ומשמעות המשקל שלהן זהה

למשמעות המשקל של המילה **מקלף**.

/בהמשך דפי טיוטה/

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
 אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך

נספח 1 – מאמרים

לפניכם שלושה מאמרים.

קראו אותם, וענו על השאלות בשאלון המחברת המצורף.

מאמר א

תקועים בעבר

מאת הרב אייל אונגר

- א כל אחד מאיתנו חווה בעבר אי אלו חוויות שליליות, קשות ובלתי נעימות. יש פעמים שהחוויות האלה היו כה קשות עד שהן הותירו משקעים בנפשנו, ומשקעים אלה מלווים אותנו בהמשך החיים.
- ב אנשים רבים סבורים שהתעסקות עקבית בחוויות העבר השליליות מאפשרת לרפא את המשקעים שנותרו בנפשם. ברוב המקרים מדובר בטעות משום שאת העבר איננו יכולים לשנות, יכולת ההשפעה שלנו היא רק על ההווה ועל העתיד. לשם כך אין צורך בהתבוססות במשקעי העבר, אלא יש להתמקד במה שצפוי לנו.
- ג ההתעסקות הרבה במשקעי העבר מכניסה את האדם למעין "מעגל קסמים": ככל שאדם חושב יותר על החוויות השליליות שחווה בעברו, הוא מרגיש פחות טוב, וחש חוסר אונים וחוסר תקווה, וככל שהוא מרגיש פחות טוב הוא נוטה יותר לייחס את הרגשתו למאורעות העבר. הוא משכנע את עצמו שבגלל הילדות שלו או בגלל העבר שלו, הוא אינו שווה מאומה ואינו יכול להצליח. המחשבה המתמדת שאנו מסכנים, שהיה לנו רע בעבר, שסבלנו או חוינו אירועים קשים, אינה מצמיחה אותנו ולא תגרום לנו להרגיש טוב יותר בעתיד.
- ד רבי ישראל בעל שם טוב אמר כי האדם נמצא במקום שבו המחשבות שלו נמצאות (כתר שם טוב, סימן ע"ה). אדם שבאופן קבוע מתבוסס במשקעי העבר, נמצא שם – בחוויות הקשות שהוא חווה בעברו, והוא ממשיך לחוות אותן שוב ושוב. לעומת זאת אדם שמתמקד בהווה ובעתיד ובשינוי שביכולתו ובכוונתו לחולל בחייו, מצליח לנתק את עצמו מן העבר המכביד ולצאת לדרך חדשה שתאפשר לו לפרוץ קדימה.
- ה אומנם אין להתעלם מחוויות שליליות שחוינו בעבר. ההתכחשות וההתעלמות לא יביאו תועלת. אולם בין הכרה בחוויות השליליות שחוינו בעברנו ובין ההתעסקות הבלתי פוסקת באותן חוויות מתוך אשליה שבכך נוכל להביא להן מרפא - פעורה תהום.
- ו התפיסה שלמשקעי העבר יש השפעה מכרעת על ההווה ועל העתיד גורמת לנו להפסיד הן את ההווה הן את העתיד שלנו. היא גורמת לנו לחפש עבר ישן במקום עתיד חדש; היא שוללת מאיתנו את ההזדמנות לחוות חוויות חיוביות בהווה וליצור לעצמנו הזדמנויות חדשות בעתיד; היא מונעת מאיתנו להחליט החלטות אמיצות ולחולל שינויים בחיינו. את העבר שכבר בטל מן העולם יש להשאיר במקומו הראוי לו.

* מעובד על פי הרב אונגר, א' (תשפ"א). **לגעת בנפש**, חלק 2, עמ' 249-260.

ז חשבון נפש הוא דבר חיובי, אך ורק אם הוא מותיר בנו מסקנות חיוביות בנוגע לעתיד: אנו מגלים היכן שגינו בעבר, אך איננו מתבוססים במשגה אלא מחפשים מייד את הדרך לתקן את אשר עיוותנו ולצאת לדרך חדשה. לעומת זאת חשבון נפש שמוותר בנו מסקנות שליליות בלי להוביל לשינוי של ההווה והעתיד, הוא חשבון נפש שאינו בריא. ייאוש ותסכול מעולם לא הובילו אדם לפריצת דרך בחייו. להפך, הם נותנים לנו תחושה שהעתיד שלנו אבוד מראש ואין טעם לנסות לחולל שינוי של ממש בחיינו.

ח לא פעם חוסר ההתקדמות בהווה נובע מרגשי אשמה שאדם חש בעקבות מעשים או טעויות מן העבר. אדם כזה למעשה אינו מאמין שהוא ראוי לעתיד טוב יותר, ולא ינסה לשנות את מהלך חייו, שכן בעיניו ממילא אין סיכוי שיצליח. אחרים חוששים משינוי ומיצירת עתיד חדש. במקרים אלה האדם חושב שהעתיד הוא תוצאה בלתי נמנעת של העבר, ובכך הוא למעשה פוטר את עצמו מאחריות לעתידו ו"חוסך" מעצמו את הצורך בהתמודדות. הוא מקבע את משקעי העבר ומנציח את המסכנות ואת חוסר האונים שלו.

ט לא תמיד ההתעסקות בעבר נושאת אופי שלילי. התרפקות על העבר יכולה להיות חיובית, אולם רק בתנאי שהעבר משמש בסופו של דבר מנוף לצמיחה בעתיד. אם ההתרפקות הזאת אינה מובילה לעשייה בהווה ולצמיחה בעתיד אלא מותירה באדם תחושת תסכול וחוסר אונים בנוגע לעתיד – הרי שכבר אין מדובר בהתרפקות אלא בהתבוססות. זו מציאות שלילית בהחלט.

י על פי האדמו"ר מטאלנא, יוסף הצדיק הוא דוגמה להתמודדות עם העבר. נסיבות חייו היו יכולות לגרום לו תסכול וייאוש, ולהביא אותו להתבוססות בלתי פוסקת בעברו, ובכל זאת יוסף לא נכנע לקשיים, הוא התעלה, ובהשגחת ה' נעשה משנה למלך מצרים. הצלחתו של יוסף לא הייתה תלויה בנתונים סביבתיים כלשהם, אלא הייתה מבוססת על יכולתו להתנתק מן הנסיבות הקשות ולראות לנגד עיניו את העתיד שצופן הצלחה בלתי מוגבלת.

מאמר ב**ההתמקדות בהווה****מאת עוז מרטין**

- א ההווה הוא המציאות הממשית היחידה. כל השאר – כאבי העבר וחרדות העתיד – אינם כאן. הם בגדר זיכרון או דמיון. ההתמקדות בהווה היא כלי להתמודד עם קשיים – היא מפחיתה את הלחץ בחיי היום-יום, מפחיתה כאב וסבל מיותרים ומשחררת אנרגייה וכוח לעשייה טובה יותר של הפעולות שאנו נדרשים לעשות.
- ב מדוע קשה לנו כל כך להתמקד בהווה? מדוע המחשבות והרגשות שלנו נודדים כל הזמן אל העבר או העתיד? לפעמים קשיים מעברנו נותרים פתוחים ובלתי מטופלים מתוך תקווה כי הם יפתרו מעצמם. פרשיות מכאיבות מן העבר שלא נפתרו אורבות לנו בפינה ומחכות לרגע שבו יצוצו וישפיעו על התנהגותנו או הרגשתנו. למשל, משפט אחד שאמר לי המורה בכיתה ד': "אתה עצלן, וככה לא תגיע לשום מקום", עלול להשפיע עליי לכל חיי גם אם איני מודע לכך.
- ג ילדים חווים כל דבר בעוצמה גדולה יותר משום שאין להם היכולת לברור עיקר מטפל, כפי שיש למבוגר. המבוגר לומד במשך חייו למה כדאי לייחס חשיבות, את מה כדאי להדחיק וממה כדאי להתעלם, אבל ילד עדיין לא הפנים זאת, ובעבורו כל חוויה היא עוצמתית ומשאירה את רישומה. לכן גם מי שזכה לגדול בחממה האוהבת ביותר, נושא עימו את זיכרונן של חוויות ילדות מכאיבות.
- ד אם אני נותן למשפט הכאוב של המורה לדמם כפצע פתוח בליבי במשך ארבעים שנה בלי להבין מדוע תחושת כישלון מלווה אותי בכל מעשיי, הרי שבחיתי להישאר הילד הקטן והפגוע. בחרתי שלא להתבונן אל תוך נפשי ולא לערוך חשבון נפש בנוגע לאותם משאות מיותרים שאני גורר עימי במעלה ההר של החיים.
- ה סגירה נכונה של פרשיות מכאיבות מן העבר היא חיונית והכרחית כדי לחיות חיים מלאים ומאוזנים שיש בהם מנוחת הנפש. יחסים בלתי פתורים מן העבר שנשארו פתוחים מעוררים בנו בכל עת, ובייחוד בצומתי חיים מורכבים, את התחושה שאין סיכוי לכבוש את היעד. לתחושה זו מתלווה בדרך כלל תחושה נוספת: אני לא שווה, לא אוהב ולא רצוי.
- ו האמת היא שברוב המקרים אפשר להפחית רגשי נחיתות, חרדה וכאב מן העבר באמצעות שחזור העובדות ומתן פרשנות מחדשת לעובדות אלה, דהיינו שינוי נקודת המבט עליהן. אם אצליח להבין שכנראה בהיותי ילד התקשיתי לראות את התמונה השלמה, ותפיסתי הייתה רגשית ובלתי מעובדת – אוכל לבחון מחדש את אירועי העבר, להתמודד עם רגשות הצער שנחוו בעקבותיהם ולהמשיך את מסע חיי מחוזק יותר. כיום אני אדם בוגר המסוגל להיות אחראי למחשבות ולרגשות שלי בלי לתת לילד שבי לשלוט בי ללא הבחנה. אין כל סיבה הגיונית שאמשיך לגרור את עומס רגשותיו של הילד שבי לאורך כל חיי הבוגרים.

* מעובד על פי מרטין, ע' (תשע"ח). הכוח הפנימי, עמ' 65–77.

- ז המסקנות שלנו בנוגע לאירועים מן העבר נובעות לא פעם מניתוח מוגבל של נתונים, ניתוח שאולי היה נכון בתקופה שבה אירעו, אך לא כעת. קל להבין את ההשפעה מן העבר, אך לעיתים קרובות אנחנו נדרשים לשנות את נקודת המבט שלנו ולתת פרשנות אחרת לאירועים.
- ח מובן שחוויות אלה הן חלק מתוכנית הצמיחה שתכנן בעבורנו בורא עולם כדי לאפשר לנו להתמודד עימן ולבחור כיצד לנהל את חיינו, אך שימו לב: אומנם על אירועי העבר לא הוענקה לנו כל שליטה, אולם ניתנה לנו בחירה מושלמת וחופשית בנוגע לאופן שבו נתייחס לאירועים אלה.

מאמר ג

אם תיטיב – שאת

מאת הרב משה רייס

- א הצער שבא בעקבות כישלון הוא דבר טבעי ולעיתים גם רצוי. במה דברים אמורים? כאשר עוגמת נפש זו יוצרת רצון לתקן עיוותים מן העבר, כדי שהכישלון לא יישנה בעתיד. זוהי חרטה חיובית, שהיא צעד ראשון בתהליך התשובה. אולם אם הצער העמוק אינו מוביל לשיפור המעשים, אלא גורם לאדם לשקוע בייאוש, וגרוע מכך – להפנות את כעסו לאפיקים שליליים, אזי נוח לו לאדם שלא יתחרט.
- ב על דברי ה' לקין "לָמָה חָרָה לְךָ וְלָמָה נִפְּלוּ פְּנֶיךָ" (בראשית ד, ו) אומר ה"שם משמואל" כי צערו של קין נבע ממניעים שליליים, ותוצאותיו היו שליליות עוד יותר. צערו של קין נבע מן הפגיעה בגאוותו, שהרי התברר לו שאחיו מועדף. אלא שבמקום שילמד מכך להיטיב את מעשיו ולשפר את התנהגותו, הוא הפנה את כעסו כלפי הבל וכלפי הקב"ה, רק לא כלפי עצמו.
- ג בכך הדגים קין התנהגות אופיינית של אנשים שפעמים הם כועסים על דברים שמהווים באמת עילה לרוגז, אלא שאת רוגזם הם מפנים לאפיקים שליליים. במקום לפשפש במעשיהם, הם מחפשים "שעיר לעזאזל" להפנות כלפיו את כעסם. זוהי גישת קין: כולם אשמים ורק הוא עצמו חף מפשע. יתר על כן, גם אם הוא יבין שבו האשם, מסקנתו תהיה שהוא "חלש אופי" או "לא יוצלח".
- ד כל עוד נשמת אדם באפו, פתוחה לפניו דרך התשובה, וראוי לו לאחוז בה. במקום לכעוס ולחפש פורקן לרוגזו בכל מיני דרכים, עדיף לתקן את המעוות באמצעות החלטה נחושה לפתוח דף חדש, ובאמצעות הינתקות מוחלטת מן החטא ומן העבר המכוער.

* מעובד על פי הרב רייס, מ' (תשנ"ז). מראש צורים, א, עמ' 31-33.

נספח 2 – דף עזר

טבלת התנועות

התנועות החטופות	התנועות הגדולות	התנועות הקטנות	
חֲטַף פֿתַח	קִמְצָן	פֿתַח	a
חֲטַף סְגוּל	צִירֵי חֶסֶר יִצִירֵי מֵלֵא	סְגוּל	e
	יִחִירֵיק מֵלֵא	יִחִירֵיק חֶסֶר	i
חֲטַף קִמְצָן	יִחֹלֵם חֶסֶר יִחֹלֵם מֵלֵא	קִמְצָן קֶטָן	o
	יִשׁוּרוּק	קִבּוּץ	u

טבלת הגופים

גוף שלישי	גוף שני	גוף ראשון	
נסתר	נוכח	מדבר	יחיד
נסתרת	נוכחת	מדברת	יחידה
נסתרים	נוכחים	מדברים	רבים
נסתרות	נוכחות	מדברות	רבות

חלקי הדיבור: שם עצם, שם תואר, פועל (שם פועל), תואר הפועל, מילת יחס, מילת קישור

תחביר

דרכי ההבעה במשפט: משפט חיווי, משפט ציווי, משפט שאלה

סוגי המשפטים: משפט פשוט, משפט מורכב, משפט איחוי (מאוחד/מחובר)

סוגי הנשואים: נשוא פועלי (לרבות נשוא מורחב), נשוא שמני, נשוא קיומי (דמוי פועל: יש, אין)

התפקידים התחביריים במשפט: נושא, נשוא, אוגד, מושא, תיאור, לוואי, תמורה

סוגי התיאורים ופסוקיות התיאור: מקום, זמן, סיבה, תכלית, אופן, מצב, תנאי, ויתור

החלקים הבלתי תלויים במשפט: הסגר, פנייה, קריאה

מבני משפט מיוחדים: נושא סתמי, חלק ייחוד, חלק כולל

קשרים לוגיים: ריבוי והוספה, צמצום, השוואה, ברירה, הדגמה, זמן, סיבה ותוצאה, תכלית, ניגוד, ויתור, תנאי

תורת הצורות

בנייני הפועל:

קל-פָּעַל (פעל), נִפְעַל (נפעל), הִפְעִיל (הפעיל), הִפְעֵל (הופעל), פָּעַל (פיעל), פָּעַל (פועל), הִתְפַּעֵל (התפעל)

גזרות הפועל והשם:

גזרת השלמים, גזרת המרובעים

גזרות החסרים (העלולים): חסרי פ"נ (חפ"ן), חסרי פי"צ (חפי"ץ), חסרי פ"י (חפ"י)

גזרות הנחים: נחי פ"א (נפ"א), נחי פ"ו (נפ"ו), נחי ל"י/ה (נל"י/ה), נחי ל"א (נל"א), נחי ע"ו/י (נע"ו/י)

גזרת הכפולים (ע"ע)

דרכי תצורת המילים:

גזירה מסורגת: שורש ומשקל

גזירה קווית: בסיס וצורן, הלחם בסיסים, ראשי תיבות (נוטריקון)

סוגי צורנים: צורן גזירה, צורן נטייה

סוג הבחינה: בגרות
 מועד הבחינה: קיץ תשפ"ב, 2022, מועד ב
 מספר השאלון: 75281
 נספחים: נספח 1 – מאמרים
 נספח 2 – דף עזר

מועד ב

מדינת ישראל
 משרד החינוך

עברית: הבנה, הבעה ולשון

לבתי ספר עצמאיים

הוראות

- א. משך הבחינה: שלוש שעות.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני חלקים.
חלק ראשון –	הבנה והבעה	– 50 נקודות
חלק שני –	לשון	– 50 נקודות
- פרק א: שם המספר, אותיות השימוש ומילות היחס
- פרק ב: תחביר
- פרק ג: מערכת הצורות
- יש לבחור באחד הפרקים
סך הכול –	100 נקודות	
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: דף עזר (נספח 2).
- ד. הוראה מיוחדת: יש לענות על השאלות בגוף שאלון זה לפי ההוראות.

שימו לב: בסוף הבחינה מצורפים דפי טיוטה. אין להוסיף דפים אחרים למחברת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

עברית: הבנה, הבעה ולשון, מועד ב, קיץ תשפ"ב, מס' 75281 + נספחים

חלק ראשון – הבנה והבעה (50 נקודות)

קראו את מאמרים א-ג שבנספח 1 המצורף, וענו על כל השאלות 1-5 שלפניכם.

הקפידו על כתב ברור, על כתיב נכון, על כללי הדקדוק ועל פיסוק הגיוני.

1. במאמר א בפסקות א-ד עולות שתי טענות הרווחות בציבור.

א. (1) כתבו טענה רווחת שהמומחים מגיבים עליה.

(2) מהי תשובתם של המומחים על טענה זו?

(5 נקודות)

ב. (1) כתבו טענה רווחת נוספת, שהכותב (הרב איזיקוביץ) מפריך.

(2) הרב איזיקוביץ מפריך את הטענה באמצעות נימוק שמצוי גם במאמר ב.

נסחו את הרעיון המשותף לשני המאמרים א ו-ב, שהרב איזיקוביץ משתמש בו להפרכת הטענה.

(5 נקודות)

2. במאמר ב ובמאמר ג מצוטט מדרש מקהלת רבה.

כל אחד מן הכותבים דן בחלק אחר של המדרש.

א. כתבו מה הרב כהן (מאמר ב, פסקה א) לומד ממדרש זה, והעתיקו את המשפט במדרש שממנו הוא לומד זאת.

(4 נקודות)

ב. כתבו מה הרב בקשי דורון (מאמר ג, פסקה ב) לומד ממדרש זה, והעתיקו את המשפט במדרש שממנו הוא

לומד זאת. (4 נקודות)

עברית: הבנה, הבעה ולשון, מועד ב, קיץ תשפ"ב, מס' 75281 + נספחים

3. א. חובת השמירה על איכות הסביבה – על מי היא מוטלת, לדעת הרב זמיר כהן (מאמר ב), ועל מי היא מוטלת, לדעת הרב בקשי דורון (מאמר ג)? (2 נקודות)

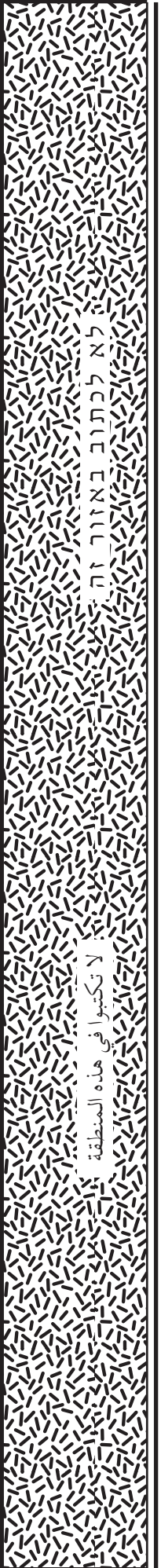
ב. מהו הנימוק של הרב בקשי דורון לדעתו? (2 נקודות)

4. א. בשלושת המאמרים נזכר הציווי על בניית ערי הלוויים. חז"ל גזרו מציווי זה הנחיה כללית. מהי ההנחיה הכללית שגזרו חז"ל מציווי זה? (נקודה אחת)

ב. על פי שני המאמרים א רב, ציינו שתי דוגמאות להוראות של חז"ל הנוגעות לאיכות הסביבה, והסבירו בנוגע לכל אחת מהן את הקשר שלה לעקרונות של איכות הסביבה. (3 נקודות)

עברית: הבנה, הבעה ולשון, מועד ב, קיץ תשפ"ב, מס' 75281 + נספחים

Lined writing area with horizontal lines for text entry.

لا تكتبوا في هذه المنطقة
لا تكتبوا في هذه المنطقة

עברית: הבנה, הבעה ולשון, מועד ב, קיץ תשפ"ב, מס' 75281 + נספחים

חלק שני – לשון (50 נקודות)

בחלק זה שלושה פרקים. יש לענות על שני פרקים: על פרק א – חובה, ועל אחד מן הפרקים ב-ג.

פרק א: שם המספר ואותיות השימוש – חובה (10 נקודות)

בפרק זה ענו על שאלה 6.

6. לפניכם משפטים ובהם מספרים מודגשים וכן אפשרויות להגיית שם המספר.

פתבו במילים את המספרים המודגשים, והקיפו את הצורה הנכונה מבין האפשרויות להגיית שם המספר (אין צורך לנקד).

(1) מבין כעשרים מדינות שנבדקו, ישראל נמצאת במקום השישי בכמות הפסולת לנפש לשנה, ואילו הונגריה נמצאת במקום ה-15.

(2) החוק אוסר השלכת פסולת בחוף, אולם בסקר שנערך בחופי ישראל התברר שהנופשים בחוף הים אחראים ליותר מ-66 אחוזים מן הפסולת שבחופים.

הקנסות המוטלים על תאגיד בגין השלכת פסולת לים או השארת פסולת על שפת הים גדולים פי 2 מאלה המוטלים על הפרט.

(3) מחקר שנערך בישראל העוסק בפסולת ימית בדק את המסלול שעוברת הפסולת בים. במסגרת המחקר פוזרו בים מאות בקבוקי פלסטיק משומשים סמוך ל-6 מחופי ישראל. כל בקבוק שהושלך מוספר, לדוגמה, בקבוק מספר 19, בקבוק מספר עשרים וכו', וכך יכלו לעקוב אחרי הדרך שעבר.

אָחַד / אַחַד מיעדי הניסוי היה להעלות את מודעות הציבור בנוגע לבעיית הפסולת בים בישראל. הניסיון בעולם מלמד שיש להטיל את האחריות על הממשלות, על הרשויות ועל הציבור, ואם שְלוֹשׁ / שְלוֹשֶׁת אלה יפעלו בשיתוף פעולה, סביר להניח שהתופעה תצטמצם.

(4) בְּאַחַד / רְאִשׁוֹן בדצמבר 2021 נערך מבצע איסוף פסולת בחופי ישראל, השתתפו בו 13,000 אנשים, נשים וילדים ונאספו בו ארבעים טונות פסולת.

עברית: הבנה, הבעה ולשון, מועד ב, קיץ תשפ"ב, מס' 75281 + נספחים

לפניכם שני פרקים: פרק ב – תחביר, פרק ג – מערכת הצורות.
 בחרו בפרק שלמדתם: בפרק ב – תחביר **או** בפרק ג – מערכת הצורות.
 בפרק שבחרתם ענו על השאלות לפי ההוראות.

ציינו את שם הפרק שבחרתם: _____

עברית: הבנה, הבעה ולשון, מועד ב, קיץ תשפ"ב, מס' 75281 + נספחים

פרק ב: תחביר (40 נקודות)

בפרק זה ענו על ארבע מן השאלות 7-11 (לכל שאלה – 10 נקודות).

שימו לב: בכל שאלה שתבחרו, ענו על כל הסעיפים.

7. לפניכם ארבעה משפטים.

I. התבוננות במעשה בראשית היא הדרך להכרה בגדולתו של הבורא ולהבנת אפסיותו של האדם.

II. אנו צריכים להודות לבורא לא רק על החיים עצמם אלא על כל ההנאה והטוב שבעולמו.

III. מי שאינו מכיר טובה מזלזל בבורא העולם המיטיב עם ברואיו.

IV. השמירה על איכות הסביבה היא ערך עליון בעבודת ה', וכל פגיעה באיכות הסביבה היא עבירה שבין אדם למקום, נוסף על הנזק שבין אדם לחברו.

א. כתבו את מספרו של המשפט המורכב. _____

תחמו את הפסוקית/פסוקיות במשפט זה, וכתבו את התפקיד התחבירי שלה/שלהן.

ב. כתבו את מספרו של משפט האיחוי. _____

ג. העתיקו מן המשפטים נשוא מורחב. _____

ד. הקיפו את המספרים של המשפטים שיש בהם חלקים כוללים, וכתבו מעל כל חלק כולל את תפקידו התחבירי.

ה. המירו את וי"ו החיבור שבמילה "וכל" במשפט IV במילית קישור אחרת המציינת את הקשר הלוגי המתאים למשמעות המשפט. _____

עברית: הבנה, הבעה ולשון, מועד ב, קיץ תשפ"ב, מס' 75281 + נספחים

8. א. לפניכם שלושה משפטים.

- I. מי שחושב כי שימוש בטכנולוגיות חדשניות, כגון מכוניות חשמליות, דלק בלתי מזהם ומחזור פסולת יפתור את הבעיה טועה.
- II. ההלכה עוסקת במפגעים סביבתיים שאדם יכול למחות נגדם: עשן, אבק, ריח רע ורעש.
- III. אחד מרעיונות היסוד החשובים בתחום התכנון העירוני המודרני הוא "הראות הירוקות", כלומר שטחים של צמחייה מוריקה ומרעננת בתחומי העיר ובסביבתה.

בכל אחד מן המשפטים I-III יש תמורה.

- (1) השלימו את הטבלה שלפניכם. העתיקו מכל משפט את התמורה, העתיקו את המילה או המילים שהיא ממירה וציינו את התפקיד התחבירי שלהן.

התפקיד התחבירי	המילה/המילים שהיא ממירה	התמורה	
			I.
			II.
			III.

(2) כתבו מהו סוג התמורה במשפט III. _____

ב. לפניכם קטע, ובו שני משפטים.

פליטת גזי חממה והתחממות כדור הארץ משבשות את מהלך ההתרחשויות בטבע. בצד תהליכים אלה מתרחשות תופעות מקומיות הנובעות מהזנחה סביבתית רבת שנים.

(1) במשפט השני בקטע יש ביטוי מכליל שהפירוט שלו מצוי במשפט הראשון. מתחו קו מתחת לביטוי המכליל, במשפט השני בקטע.

(2) מן המשפט השני ומן הפירוט שבמשפט הראשון כתבו משפט שיש בו תמורה.

עברית: הבנה, הבעה ולשון, מועד ב, קיץ תשפ"ב, מס' 75281 + נספחים

9. א. לפניכם קטע, ובו מילים מסומנות בקו.

האחראים לשמירת איכות הסביבה הם האזרחים. חובה זו חלה על כל **יחיד** (1) ויחיד, אולם בראש ובראשונה החובה מוטלת על ההנהגה הציבורית, שהיא הגוף **האחראי** לאכיפת סדרי החיים, והיא אמורה להתריע על אי-קיום הציווי "ונשמרתם מאד לנפשתיכם". תפקיד זה של ההנהגה אינו תפקידה **היחיד** (2), אך הוא אחד החשובים מבין התפקידים **המוטלים** עליה.

השלימו את הטבלה שלפניכם. ציינו את חלק הדיבור ואת התפקיד התחבירי של כל אחת מן המילים המסומנות בקו בקטע.

המילה	חלק הדיבור	התפקיד התחבירי
אחראים		
יחיד (1)		
אחראי		
יחיד (2)		
מוטלים		

ב. לפניכם שלושה משפטים, ומסומנות בהם אותן המילים.

בכל אחד מן המשפטים כתבו מעל כל מילה המסומנת בקו את התפקיד התחבירי שלה במשפט.

I. תבנית עירונית זו אמורה לשמש דוגמה לכל הערים הנבנות בארץ-ישראל.

II. זו היא תבנית לכל הערים הנבנות בארץ-ישראל.

III. כל הערים בארץ-ישראל ייבנו על פי תבנית עירונית זו.

עברית: הבנה, הבעה ולשון, מועד ב, קיץ תשפ"ב, מס' 75281 + נספחים

10. א. לפניכם שני משפטים.

I. נראה שחלק מן החרדות והפחדים בתקופתנו נובע מחיים בערים גדולות בקופסאות בטון ובמרחק מן

הטבע.

II. לפי מחקרים, מגורים סמוך לסביבה עשירה בצמחייה הם בעלי חשיבות עצומה לאנשים, וכך הם נהנים

מרוגע ומיציבות נפשית.

(1) במשפט II יש הסגר. העתיקו אותו והסבירו את תפקידו במשפט זה.

(2) משפט I הוא משפט מורכב. תחמו את הפסוקית וכתבו מעליה את תפקידה התחבירי.

(3) המירו את משפט I במשפט פשוט בעל הסגר. אין להוסיף מילים.

פסקו כנדרש.

(4) במשפט II המילה "הם" מודגשת פעמיים. כתבו מעל כל אחת מהן את תפקידה התחבירי.

ב. לפניכם שלושה משפטים מורכבים.

I. אם האדם פוגע בשלמות הבריאה וביופייה, הוא פוגע בכבודו של בורא העולם המתגלה בבריאה.

II. האדם בוחר אם יתעלה על צורכי עצמו ועל האגואיזם הטבעי הטבוע בו.

III. ספק רב אם המודעות הסביבתית והחקיקה האקולוגית הן פרי החשיבה המודרנית.

בכל אחד מן המשפטים יש פסוקית הפותחת במילה "אם".

תחמו כל אחת מן הפסוקיות הפותחות במילה "אם", וכתבו מעליה את תפקידה התחבירי.

עברית: הבנה, הבעה ולשון, מועד ב, קיץ תשפ"ב, מס' 75281 + נספחים

11. א. לפניכם משפט.

היהדות אינה מסתפקת בענישת עברייני סביבה, אלא היא גם מתחקה אחר השורשים האנטי־מוסריים והאנטי־חינוכיים של המפגעים עד עקירתם מן השורש.

כתבו את סוג המשפט, וציינו את הקשר הלוגי שבו.

סוג המשפט: _____ הקשר הלוגי: _____

ב. לפניכם משפט.

חובת השמירה על איכות הסביבה אינה חלה רק על בעלי רגישות לסביבה, אלא על כל אחד ואחד.

(1) כתבו את סוג המשפט. _____

(2) לפניכם שלוש אפשרויות להמרת המשפט. הקיפו את האפשרות ששומרת על המשמעות של המשפט המקורי.

- חובת השמירה על איכות הסביבה אינה חלה על כל אחד ואחד, אלא רק על בעלי רגישות לסביבה.
- חובת השמירה על איכות הסביבה חלה על בעלי רגישות לסביבה וגם על כל אחד ואחד.
- חובת השמירה על איכות הסביבה חלה על בעלי רגישות לסביבה, ולא על כל אחד ואחד.

ג. לפניכם משפט.

בני ישראל הקצו ארבעים ושמונה ערים לבני שבט לוי, משום שהם נוחלים נחלה בארץ־ישראל ככל השבטים.

(1) כתבו את סוג הקשר הלוגי במשפט. _____

(2) המירו את המשפט במשפט מסוג תחבירי אחר שישמור על הקשר הלוגי שבמשפט הנתון.

ד. לפניכם משפט פשוט.

ציינו מעל כל אחת מן המילים במשפט את התפקיד התחבירי שלה.

לפתרון בעיות אקולוגיה נחוצה מודעות מוסרית.

لا تكتبوا في هذه المنطقة

עברית: הבנה, הבעה ולשון, מועד ב, קיץ תשפ"ב, מס' 75281 + נספחים

פרק ג: מערכת הצורות (40 נקודות)

בפרק זה ענו על ארבע מן השאלות 12-16 (לכל שאלה – 10 נקודות).

שימו לב: בכל שאלה שתבחרו, ענו על כל הסעיפים.

12. לפניכם קטע ובו צורות פועל מודגשות.

שכונת "אחוזת בית", שהייתה הגרעין שממנו צמחה תל אביב, **נוסדה** בידי קבוצה של יהודים מיפו שהחליטו לצאת ממנה ולהקים יישוב חדש. הם תכננו להקים שכונה ש**תאפשר** מגורים באיכות חיים טובה יותר, על פי הדגם שהיה נפוץ במערב אירופה בסוף המאה ה-19. הוחלט שהבתים ש**יתגוררו** בהם יהיו נמוכי קומה ו**מקפים** גינות, ייסללו רחובות רחבים, ו**יקצו** שטחים לגנים ציבוריים ולמדרכות מרוצפות.

א. בטבלה שלפניכם נתחו את צורות הפועל. ציינו את השורש ואת הבניין של כל אחת מהן.

הפועל	השורש	הבניין
נוסדה		
תאפשר		
יתגוררו		
מקפים		
יקצו		

ב. לפניכם משפט מן הקטע שלעיל.

הם תכננו להקים שכונה... על פי הדגם שהיה **נפוץ** במערב אירופה בסוף המאה ה-19.

מבין המילים המודגשות שלפניכם, **הקיפו** ארבע מילים הגזורות מאותו השורש של המילה **נפוץ**.

תפוצה, הפצה, יפצה, מופץ, מנפץ, צפיה, תפיצו

עברית: הבנה, הבעה ולשון, מועד ב, קיץ תשפ"ב, מס' 75281 + נספחים

13. א. (1) במשפטים שלפניכם מודגשים שמות שנוצרו בדרך תצורה של שורש ומשקל.

ליד כל משפט כתבו את המשקל של השם המודגש, על פי צורת היחיד שלו, ואת משמעות המשקל.

- כדי לצמצם את זיהום האוויר החלו לייצר **מְנוּעִים** למכוניות המופעלים בחשמל.

המשקל: _____ משמעות המשקל: _____

- אובך מכיל חלקיקי אבק **נְשִׁימִים** העלולים להזיק לבריאות.

המשקל: _____ משמעות המשקל: _____

(2) במשפטים שלפניכם מודגשים שמות שנוצרו בדרך תצורה של בסיס וצורן סופי.

ליד כל משפט ציינו את משמעות הצורן הסופי של השם המודגש (בשני המשפטים הראשונים – על פי

צורת היחיד).

- **מְדַעְנֵי** אקלים חוקרים את ההשפעה של האקלים על החיים בכדור הארץ. _____

- בעקבות **תְּקִנוֹנִים** בין-לאומיים פחת השימוש בחומרים כימיים הפוגעים בשכבת האוזון. _____

- בטיול מומלץ לחבוש כובע **מְצַחֶיהָ** כדי להתגונן מפני קרינת השמש. _____

- באמצעות **חֻלְלִית** מחקר חוקרים את שינויי האקלים בכדור הארץ. _____

ב. (1) לפניכם משפט ובו שתי מילים מודגשות.

אומנם אני מרגיש אחריות כלפי הסביבה ודואג לה, אבל האחריות הזאת אינה רק **עֲנִינֵי** האישי, אלא יש

גם אינטרס **צְבוּרֵי** לשמור על החי והצומח.

לכל אחת מן המילים המודגשות, ציינו את סוג הצורן הסופי שלה, ואת משמעותו.

עֲנִינֵי סוג הצורן: _____ המשמעות: _____

צְבוּרֵי סוג הצורן: _____ המשמעות: _____

(2) לפניכם משפט ובו מילים מודגשות.

התפיסה של האדם המודרני שבמרכזה רק **תְּשׁוּקוֹתָיו** ה**חֲמֻרִיּוֹת** חייבת לפנות את **מְקוֹמָהּ**

להשקפת עולם המתחשבת בכלל.

- **הַקִּיפּוֹ** את המילה שבה יש שני צורנים מאותו הסוג.

- ציינו את סוג הצורן המשותף. _____

لا تكتبوا في هذه المنطقة
 لا تكتبوا في هذه المنطقة

עברית: הבנה, הבעה ולשון, מועד ב, קיץ תשפ"ב, מס' 75281 + נספחים

14. א. לפניכם רשימת מילים מתחום איכות הסביבה.

- משחיתנות (ונדליזם), ירוק (תהליך הפיכת סביבה לירוקה), מטמנה לפסולת, מחזור ארזות פלסטיק, אנרגייה שמשית (אנרגייה סולרית), אזור צחיח, לחות גבוהה, עליה של מפלס מי הים, הצפת החופים
- (1) בטבלה שלפניכם מיינו את המילים המודגשות לפי דרך התצורה.

שורש ומשקל	בסיס וצורן סופי

(2) העתיקו מן הרשימה שני שמות פעולה מאותו הבניין, וציינו את הבניין המשותף שלהם.

שמות הפעולה: _____ הבניין: _____

(3) העתיקו מן הרשימה את המילים שהן שם תואר. _____

ב. לפניכם משפטים ובהם מילים מודגשות.

- מן המדרש לומדים את הזכות והחובה של האדם כלפי הבריא.
- טעות היא בידם.
- ללא שמירת הטבע נפגעות איכות חיי האדם ובריאותו.

מבין המילים המודגשות הקיפו את המילה שנוצרה באותה דרך תצורה שבה נוצרה המילה מהות.

עברית: הבנה, הבעה ולשון, מועד ב, קיץ תשפ"ב, מס' 75281 + נספחים

15. א. לפניכם ארבעה משפטים ובהם מילים מודגשות.

(1) ליד כל משפט כתבו את חלק הדיבור של המילה המודגשת בו.

1. נושא האקולוגיה נידון בין **מְנַהִיגִים** ממדינות שונות ומשמש בסיס להסכמים בין-לאומיים.

2. ריאה ירוקה היא שטח פתוח בתחום עירוני ובו צמחייה מוריקה ו**מְרַעֶנֶת**.

3. אדריכלים אלה **מְתַכַּנְנִים** את עיר העתיד.

4. הוועדה לתכנון ובנייה הציגה **תְּרָשִׁים** של עיר שבה מוקצים שטחים נרחבים לריאות ירוקות.

(2) לכל אחת מן המילים **מְרַעֶנֶת** ו**מְתַכַּנְנִים** כתבו משפט שבו היא תשמש חלק דיבור שונה מחלק

הדיבור שהיא משמשת במשפטים שבתת-סעיף א(1).

מְרַעֶנֶת

מְתַכַּנְנִים

ב. לפניכם שני משפטים ובהם המילה **תְּרָשִׁים** מודגשת.

1. הוועדה לתכנון ובנייה הציגה **תְּרָשִׁים** של עיר שבה מוקצים שטחים נרחבים לריאות ירוקות.

2. התוכנית שהוועדה תציג **תְּרָשִׁים** את ציבור שוחרי איכות הסביבה.

כתבו את תפקיד התחילית במילה **תְּרָשִׁים** בכל אחד מן המשפטים.

תפקיד התחילית במילה **תְּרָשִׁים** במשפט 1: _____

תפקיד התחילית במילה **תְּרָשִׁים** במשפט 2: _____

ג. לפניכם שני משפטים.

• בכל עיר צריכות להיות שתי טבעות שמקיפות את החלק ה**מְיֻשָּׁב** שלה.

• מומחים רבים טוענים שה**תְּשׁוּבָה** היא שלילית.

לכל אחת מן המילים המודגשות כתבו שם פועל בבניין קל.

מְיֻשָּׁב _____ **תְּשׁוּבָה** _____

ד. לפניכם שני משפטים ובכל אחד מהם שתי מילים מודגשות.

בכל משפט **הקיפו** את המילה המתאימה לתוכן המשפט.

• המרצה **מְשִׁיב** / **מְשִׁיב** על שאלות הקהל בנוגע לשינויי האקלים.

• ביקשתי שלא יעִשְׂנו לידי כדי ש**אוכל** / **יוכל** לנשום אוויר נקי.

עברית: הבנה, הבעה ולשון, מועד ב, קיץ תשפ"ב, מס' 75281 + נספחים

16. א. לפניכם קטע ובו שמות פעולה מודגשים.

בתורה שבעל פה יש סוגיות רבות העוסקות ב**שְׁמִירָה** על איכות הסביבה, הרחקת נזיקין של **רְאִיָּה**, רעש, **זְהוּם** ושמירה על הנוף. דוגמה לשמירה על איכות החיים והסביבה יש ב**צְוֵי** על **בְּנֵי־ת** ערי הלוויים. נאמר בתורה שיש לבנות סביב העיר מגרש ריק של אלף אמה, שמטרתו ה**וּסְפַת** נוי לעיר ואוויר צח. בהלכה יש **אָסוּר** על ה**קָמַת** מבנה תעשייה בתוך העיר שעשוי לפגוע באיכות האוויר והסביבה.

(1) העתיקו מן הקטע שני שמות פעולה מגזרת נחי ל"ו/ה מבניינים שונים. כתבו את הבניין של כל אחד מהם.

שם הפעולה: _____ הבניין: _____

שם הפעולה: _____ הבניין: _____

(2) העתיקו מן הקטע שני שמות פעולה מבניין הפעיל, וציינו את השורש של כל אחד מהם.

שם הפעולה: _____ השורש: _____

שם הפעולה: _____ השורש: _____

(3) מן השורש של המילה **זְהוּם** כתבו שם פועל בבניין התפעל: _____

(4) מן השורש של המילה **בְּנֵי־ת** כתבו צורת בינוני פעול (יחיד): _____

(5) מן השורש של המילה ה**קָמַת** כתבו שני פעלים בבניין התפעל, בביוני יחיד – אחד על דרך השלמים

ואחד על דרך הגזרה של המילה ה**קָמַת**: _____

ב. לפניכם משפט ובו פועל מודגש שהשורש שלו שייך לשתי גזרות.

תפקידו של האדם וחובתו... **לְהוֹדוֹת** לטוב ומיטיב לכול.

מבין שמות הפעולה שלפניכם, **הַקִּיפוּ** שני שמות שאינם מאותן הגזרות של שם הפועל **לְהוֹדוֹת**.

הוֹצֵאָה, הוֹרָאָה, הוֹנָאָה, הִטָּיָה

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך

נספח 1 – מאמרים

לפניכם שלושה מאמרים.

קראו אותם, וענו על השאלות בשאלון המחברת המצורף.

מאמר א

אקולוגיה ויהדות

מאת הרב אליעזר איזיקוביץ

- א כיום בעיות האקולוגיה הן בראש סדר היום העולמי. נושא האקולוגיה נידון בין מנהיגי מדינות ומשמש בסיס להסכמים בין-לאומיים. תופעות כמו החור בשכבת האוזון ועלייה בפליטת גזי חממה הגורמות להתחממות גלובלית, משבשות את מהלך ההתרחשויות בטבע. בצד תהליכים אלו מתרחשות גם תופעות מקומיות הנובעות מהזנחה סביבתית רבת שנים, כמו זיהום מקורות המים. גם יצירת מפגעים ללא התחשבות בנזק שהם גורמים לאדם ולסביבה היא חלק מתהליך זה – החל במכונניות הפולטות עשן מזהם וכלה באנטנות הפולטות קרינה. לחלק מן התופעות יהיו השפעות מזיקות גם בטווח הארוך, למשל כריתה בלתי מבוקרת של יערות הגשם, הגורמת בין השאר למדבור ולהכחדה של בעלי חיים נדירים.
- ב יש הסוברים כי טכנולוגיות חדשניות כגון מכונניות שמופעלות בחשמל, שימוש בסוגי דלק המזהמים פחות ומחזור פסולת יפתרו את הבעיה. אך לדברי מומחים רבים, כדי לשים קץ להרס הסביבה אין די בשינוי טכנולוגי. נחוץ גם שינוי תודעתי. סגן נשיא ארצות הברית לשעבר, אל גור, טוען שהגישה האגואיסטית-חומרנית של האדם הפרטי המודרני ותשוקותיו החומריות חייבות לפנות את מקומן להשקפת עולם רחבה יותר, המביאה בחשבון את טובת הכלל ואת הצרכים ארוכי הטווח של המין האנושי.
- ג כמו מומחים אחרים, גור סבור שהמודעות לסביבה והחקיקה בתחום האקולוגיה שבאה בעקבותיה, הן פרי החשיבה המודרנית שהתפתחה בעשרות השנים האחרונות. הבסיס לסברה זו הוא שבתרבויות העולם קשה למצוא דוגמאות לחקיקה בתחום האקולוגיה מלפני יותר ממאה שנה.
- ד טעות היא בידם. עיון במקורות היהדות מגלה תפיסה אקולוגית מתקדמת להפליא. על פי תפיסה תורנית זו, אין להסתפק בנקיטת צעדי עונשין כלפי עברייני סביבה, אלא יש להתחקות אחר השורשים הלא-מוסריים והלא-חינוכיים של המפגעים ולעקור אותם מן השורש. כפי שניווכח להלן, לא זו בלבד שבתורה מצוי התייעוד הקדום ביותר בעולם לחקיקה "ירוקה", אלא יש בה אף רעיונות שנחשבים חדשניים בעולם המודרני.
- ה בספרות חז"ל ובספרי הפוסקים נידונות סוגיות רבות העוסקות בנושא המדובר. מטרתן לאפשר לאדם לחיות בסביבת חיים ירוקה ולמנוע סכסוכי שכנים הנגרמים מהתנהגות שאינה מתחשבת בסביבה.
- ו אחד מרעיונות היסוד החשובים בתחום התכנון העירוני המודרני הוא רעיון "הראות הירוקות" – כלומר שטח פתוח בתחום עירוני ובו צמחייה מוריקה ומרעננת. רעיון נוסף הוא הפרדה בין אזורי מגורים לאזורי תעשייה. רעיונות אלה החלו להתגבש בעולם בסוף המאה ה-19, ונהפכו לדבר שבשגרה בהליך התכנון העירוני המודרני באמצע המאה הקודמת.

* מעובד על פי הרב איזיקוביץ, א' (תשס"ג). עלה ירוק, עת לחשוב, גיליון 46, עמ' 42-45.

ז אולם מתברר כי דגם עירוני, הדומה להפליא לדגם העירוני המודרני, כבר מוזכר בתורתנו. בספר במדבר (פרק ל"ה) מצויים בני ישראל לייחד ערים למגוריהם של בני שבט לוי. על פי הכתוב, כל עיר צריכה להיות מוקפת בשתי טבעות סביב החלק המיושב שלה. רש"י מסביר שהטבעת הפנימית היא "מקום חֶלֶק מחוץ לעיר סביב, להיות לנוי לעיר". הטבעת החיצונית נועדה לצורך שדות וכרמים ולשאר השימושים העירוניים. בהלכה מבואר כי מעמדם של שטחים אלה הוא מוחלט. אין למכור אותם ואין להסב אותם לשימושים אחרים. עוד מבואר שתבנית עירונית זו אמורה לשמש בניין אב לכל הערים הנבנות בארץ־ישראל.

ח ממקורות אחרים אנו למדים על תקנות נוספות שמטרתן לשמור על איכות חייהם של יושבי העיר. בהלכה יש ארבעה סוגי מפגעים שמותר לאדם למחות נגדם: עשן, אבק, ריח רע ורעש. לדוגמה, יש תקנות האוסרות הקמת בתי מלאכה הפולטים עשן וריחות רעים סמוך לעיר, מחשש שהרוח תעביר אותם לכיוון העיר, וכן כדי למנוע שהפיח הנפלט יגרום לכיעור חומות העיר.

ט ההלכות וההנהגות של חז"ל באות להבטיח חיים תקינים, בלי נזקים, שיש בהם הרמוניה טבעית. החכמים הדריכו את האנשים לחיות בלי להזיק זה לזה או לסביבתם.

י חז"ל לא הסתפקו רק בדאגה לסביבה הפיזית של האדם. הם חלוצים גם בתחום האקולוגיה הרוחנית. יש מכנה משותף לחור באוזון, לקרחונים הנמסים ולאפקט החממה הגלובלי, והוא הגורם האנושי. שורשי הנזק האקולוגי בעולם הם החשיבה האנוכית, תאוות הבצע והמידות הרעות. חברת השפע המודרנית מחזקת באדם את הצד האגואיסטי ואת ההתמקדות שלו רק בצורכי עצמו. אדם כזה עלול לרמוס כל ערך שיעמוד בדרכו ולהתעלם מכל שיקול מוסרי שעלול להפריע לו במימוש מְאֵוֹי ליבו. בעיות האקולוגיה לא ייפתרו רק באמצעות מעבר לשימוש במנועים חשמליים או בזכות טכנולוגיית מחזור חדשנית. נחוצה גם מודעות מוסרית עמוקה והתעלות מעל לאגואיזם הטבעי הטבוע באדם.

מאמר ב**איכות הסביבה ביהדות**

מאת הרב זמיר כהן

א מבין כל היצורים החיים בעולם, המין האנושי הוא היחיד שנברא בצלם אלוקים, כלומר האדם דומה לאלוקים ביכולותיו. כל בעלי החיים מוגבלים ביכולת שלהם לבנות ולהרוס, ואילו האדם יכול לבנות דברים מופלאים בעולם שבו הוא חי, או חלילה לפגוע בו בהיקף נרחב. אך הבורא, החפץ בעולם מתוקן ונאה, הורה לאדם לשמור על בריאתו הנפלאה כפי שבראה. כדברי המדרש: "בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את אדם הראשון, נטלו והחזירו על כל אילני גן עדן, ואמר לו: ראה מעשי כמה נאים ומשובחין הם, וכל מה שבראתי בשבילך בראתי. תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי, שאם קלקלת אין מי שיתקן אחרך" (קהלת רבה, ז). הקב"ה ברא את העולם עם מנגנון של תיקון עצמי ואיזון לאחר כל הרס שנגרם על ידי מה שהוא חלק מן הפעילות הטבעית של הבריאה, כגון בעלי חיים טורפים, סופות וכדומה. אולם האדם קיבל את כוח הבחירה, ופעולותיו אינן חלק מן המנגנון הטבעי של הבריאה, ולכן אם יקלקל אין מי שיתקן אחריו.

ב נמצא שחובת השמירה על איכות הסביבה אינה עניין רק לבעלי רגישות לסביבה כארגוני "הירוקים" בזמננו, אלא היא חובה המוטלת על כל אחד. כל אדם צריך לעשות כל שביכולתו כדי לשמור על עולם מתוקן, נאה ונקי מזיהומים, שהרי זוהי בריאתו הנפלאה של הבורא ועלינו לשמור עליה כרצונו.

ג ללא שמירת הטבע נפגעות איכות חיי האדם ובריאותו. מפגעים שהם מעשי ידי אדם, כגון פליטת רעלים ממפעלים, שימוש מופרז בחומרי הדברה רעילים או ייצור ושיוק מוצרים המכילים חומרים הגורמים מחלות, מנוגדים לציווי "וְנִשְׁמְרְתֶם מֵאֵד לְנִפְשֵׁיכֶם" (דברים ד, טו). ציווי זה מחייב את האדם להימנע מכל דבר שעלול לגרום נזק בריאותי.

ד ההלכה היהודית בת אלפי השנים רוויה בפרטי דינים שבבסיסם דרישה מכל אדם לגלות רגישות מרבית לסביבתו – הן לשכניו הן לכלל הציבור. דינים אלה נוגעים למפגעים תברואתיים כמו עשן, אבק וריח רע ומניעת אור ואוויר, וכן למפגעים חברתיים כמו היזק ראייה⁽¹⁾.

ה בציווי על הקמת ערי הלוויים (במדבר, לה) מתואר התכנון האידיאלי של עיר בישראל על פי התורה: בתי מגורים במרכז, וסביבם שטחים לנוי ולחקלאות. חל איסור הלכתי לבנות בשטחים אלה. איסור הבנייה מונע התפשטות בלתי מבוקרת של השטח העירוני ופגיעה באיכות הסביבה. אין ספק כי בעיר הבנויה בדרך זו בני האדם מחוברים לטבע. הם נושמים אוויר נקי, והנוף הנראה לעיניהם מסייע להם להיות מאוזנים מבחינה רגשית, נינוחים ושלווים. לעומת זאת כיום החיים בערים גדולות, בקופסאות בטון הניצבות על אספלט, הם כמה מן הגורמים לחרדות ולפחדים של בני אדם. מחקרים מוכיחים שיש חשיבות למגורים סמוך לסביבה עשירה בצמחייה. אנשים שגרים באזורים כאלה נוטים ליהנות יותר מרוגע ומיציבות נפשית. לפיכך מוטלת חובה על מתכנני ערים גדולות לתכנן שכונות שיהיו בהן גם שטחים פתוחים, המכונים בזמננו "ריאות ירוקות".

* מעובד על פי הרב כהן, ז' (תשע"א). איכות הסביבה ביהדות, **המהפך 2**, עמ' 126–136.

(1) היזק ראייה – פגיעה בזולת ובפרטיות שלו הנגרמת מהצצה לתוך רשותו.

מאמר ג**האחריות על איכות הסביבה לאור ההלכה**

מאת הרב אליהו בקשי דורון

- א העולם נברא ברצונו יתברך לצורך האדם וקיומו. תפקידו של האדם וחובתו להכיר טובה לבורא, להודות לטוב ומיטיב לכול ולשמור על קיומו וקיום העולם, כמאמר הכתוב: "לא תהו בְּרָאָה לְשֶׁבֶת יִצְרָה" (ישעיה מח, יח).
- ב את יחס האדם לבריאה, זכותו וחובתו לְמַדִּים אנו מדברי המדרש: "בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את אדם הראשון נטלו והחזירו על כל אילני גן עדן ואמר לו: ראה מעשיי כמה נאים ומשובחין הם, וכל מה שבראתי בשבילך בראתי, תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי" (קהלת רבה, ז). יוצר הכול וריבון כל המעשים הראה לאדם הראשון עד כמה מעשיו נאים ומתוקנים, ואת הטוב הטמון בהם, ואמר לו: "כל מה שבראתי בשבילך בראתי", שכל הבריאה כולה היא לצורך האדם ובשליטתו, ככתוב "וְהָאָרֶץ נְתַן לְבְנֵי אָדָם" (תהילים קטו, טז). אז נמסרה לאדם גם האחריות לקיומו של העולם. הוא הוזהר לשמור את מעשה בראשית טובים ומתוקנים, ולא להחריב את עולמו של הבורא.
- ג הקריאה לאדם הראשון "ראה מעשיי כמה נאים ומשובחין הם" יש בה כדי לגלות את גדולתו יתברך ולהגיע ליראה ולאהבה אותו. האזהרה "תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי" באה לא רק מתוך דאגה לקיום העולם, אלא כדי שלא לפגוע בכבודו יתברך המתגלה בבריאה.
- ד דברי חז"ל: "ראה מעשיי כמה נאים ומשובחין הם" יש בהם הדגשה – לא רק להתבונן בתועלת ובתחכום שבבריאה אלא גם להכיר עד כמה נאים הם מעשיו. הבריאה לא רק מושלמת אלא אף נאה, ויש ללמוד מכך גם על אהבתו, חמלתו ומידותיו של הקב"ה, שמרבה להיטיב ולהרחיב דעתו של אדם ביופי הטבע, בתוספת הקול, הטעם והריח ושאר דברים לְהַנִּית בָּהֶם בני אדם.
- ה בתורה נאמר האיסור "לא תשחית" (דברים כ, יט), האוסר לקלקל ולהשחית עצי מאכל וכל יצירה בעלת ערך. אהבת היפה והמועיל קניין בנפש הוא, וכל השחתה משחיתה את הנפש ולא רק את הרכוש. גם בתורה שבעל פה יש סוגיות רבות העוסקות בשמירה על איכות הסביבה – הרחקת נזיקין של ראייה, רעש וזיהום ושמירה על הנוף. דוגמה לכך יש בציווי על הקמת ערי הלוויים, שמחייב שמירה על איכות הסביבה בקרבת מגורי האדם. מציווי זה נלמדים העקרונות לבניית כל הערים בארץ-ישראל. אכן על פי ההלכה יש לדאוג שיהיו בכל עיר כל התנאים הדרושים לאיכות חיים טובה.
- ו חובת השמירה על איכות הסביבה חלה על כל יחיד ויחיד, אולם בראש ובראשונה החובה מוטלת על ההנהגה הציבורית, האחראית לשמור על הסביבה ועל איכותה, ובידה לאכוף את סדרי החיים. מחובתנו לזעוק, להתריע ולקיים "ונשמרתם מאד לנפשותיכם" ולשמור על איכות הסביבה.

* מעובד על פי הרב בקשי דורון, א' (תשס"ב). האחריות על איכות הסביבה לאור ההלכה, בניין אב, חלק ג, עמ' שיב-שית.

נספח 2 – דף עזר

טבלת התנועות

התנועות החטופות	התנועות הגדולות	התנועות הקטנות	
חֲטַף פתח	קִמְץ	פִתַח	a
חֲטַף סגול	יִצִירי מלא	סִגוּל	e
	יִחִיריק מלא	יִחִיריק חסר	i
חֲטַף קמץ	יִחֹלם חסר	קִמְץ קטן	o
	יִשׁוּרוּק	קִבּוּץ	u

טבלת הגופים

גוף שלישי	גוף שני	גוף ראשון	
נסתר	נוכח	מדבר	יחיד
נסתרת	נוכחת	מדברת	יחידה
נסתרים	נוכחים	מדברים	רבים
נסתרות	נוכחות	מדברות	רבות

חלקי הדיבור: שם עצם, שם תואר, פועל (שם פועל), תואר הפועל, מילת יחס, מילת קישור

תחביר

דרכי ההבעה במשפט: משפט חיווי, משפט ציווי, משפט שאלה

סוגי המשפטים: משפט פשוט, משפט מורכב, משפט איחוי (מאוחה/מחובר)

סוגי הנשואים: נשוא פועלי (לרבות נשוא מורחב), נשוא שמני, נשוא קיומי (דמוי פועל: יש, אין)

התפקידים התחביריים במשפט: נושא, נשוא, אוגד, מושא, תיאור, לוואי, תמורה

סוגי התיאורים ופסוקיות התיאור: מקום, זמן, סיבה, תכלית, אופן, מצב, תנאי, ויתור

החלקים הבלתי תלויים במשפט: הסגר, פנייה, קריאה

מבני משפט מיוחדים: נושא סתמי, חלק ייחוד, חלק כולל

קשרים לוגיים: ריבוי והוספה, צמצום, השוואה, ברירה, הדגמה, זמן, סיבה ותוצאה, תכלית, ניגוד, ויתור, תנאי

תורת הצורות

בנייני הפועל:

קל-פָּעַל (פעל), נִפְעַל (נפעל), הִפְעִיל (הפעיל), הִפְעֵל (הופעל), פְּעַל (פיעל), פָּעַל (פועל), הִתְפַּעֵל (התפעל)

גזרות הפועל והשם:

גזרת השלמים, גזרת המרובעים

גזרות החסרים (העלולים): חסרי פ"נ (חפ"ן), חסרי פי"צ (חפי"ץ), חסרי פ"י (חפ"י)

גזרות הנחים: נחי פ"א (נפ"א), נחי פ"י/ו (נפ"י/ו), נחי ל"י/ה (נל"י/ה), נחי ל"א (נל"א), נחי ע"ו/י (נע"ו/י)

גזרת הכפולים (ע"ע)

דרכי תצורת המילים:

גזירה מסורגת: שורש ומשקל

גזירה קווית: בסיס וצורן, הלחם בסיסים, ראשי תיבות (נוטריקון)

סוגי צורנים: צורן גזירה, צורן נטייה